

Pedagogická
fakulta
Faculty
of Education

Jihočeská univerzita
v Českých Budějovicích
University of South Bohemia
in České Budějovice

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích

Pedagogická fakulta

Katedra primární a preprimární pedagogiky

Bakalářská práce

Význam hudebně pohybových činností s dvouletými dětmi v mateřské škole

Vypracovala: Gabriela Šeráková

Vedoucí práce: Mgr. Eva Svobodová

České Budějovice 2021

PROHLÁŠENÍ

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdání textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

V Českých Budějovicích dne 26. března 2021

Gabriela Šeráková

PODĚKOVÁNÍ

Děkuji Mgr. Evě Svobodové za odborné vedení mé bakalářské práce, za trpělivost, laskavost, cenné rady a čas, který vynaložila k jejímu dokončení.

ABSTRAKT

Cílem bakalářské práce bylo upozornit na vliv hudby, zpěvu a pohybových říkánek na vývoj dvouletého dítěte. Práce je rozdělena na tři části. Teoretická část přibližuje vývojová specifika batolecího věku a hledá souvislosti motorických dovedností s rozvojem řeči a kognitivní funkcí. Praktická část obsahuje ukázkou rozcvičky tematicky zaměřenou na masopust a její vyhodnocení. Metodická část je rozdělena na dvě metodiky. První metodika poskytuje návod na pohybové chvílky s určitými pravidly. Druhá metodika nabízí říkánky a písničky seřazené podle témat, která se ve školkách často opakují. V závěru práce jsou jako inspirace doporučena literatura pro aktivity s touto věkovou skupinou.

Klíčová slova:

dvouleté děti; hudebně pohybové říkánky; všestranný rozvoj

ABSTRACT

The objective of the bachelor work has been to draw attention to the influence of music, singing and musical nursery rhymes for the development of two-year children. The work is divided into three parts. The theoretical part draws nearer the toddler age speciality and looks connection of motorical skill with the speech development and cognitive functions. The practical part contains some illustration of schooling aimed thematically at the Shrovetide and carnival feast and their evaluation. The methodical part is divided into two methodies. The first one gives a working instruction for motion moments containing certain rules. The other one offers some of nursery rhymes and songs classified according to individual topics that are often repeated at nurseries. The close part of the work contains as an inspiration some of books recommended for activities with this age group.

Keywords:

two year old children; musically movement rhymes; all-round development

OBSAH

ÚVOD.....	8
TEORETICKÁ ČÁST	9
1 VÝVOJOVÁ SPECIFIKA BATOLECÍHO VĚKU.....	9
1.1 Mladší batole.....	9
1.2 Starší batole.....	10
2 MOTORICKÝ VÝVOJ.....	10
2.1 Hrubá motorika	11
2.2 Jemná motorika.....	11
2.3 Grafomotorika.....	12
3 KOMUNIKACE A ŘEČ.....	12
3.1 Vývoj řeči batolat	14
3.2 Rozvoj řečových dovedností.....	15
3.3 Jak mluvit s dětmi do tří let.....	16
4 KOGNITIVNÍ VÝVOJ	17
4.1 Vnímání a smyslové poznání	18
4.2 Paměť a pozornost	19
4.3 Představivost, myšlení a fantazie.....	19
4.4 Socializace a rozvoj osobnosti.....	20
4.5 Osobnostně sociální vývoj.....	21
5 HRA.....	21
5.1 Reprodukční a hudebně pohybové hry.....	22
6 VZDĚLÁVÁNÍ DĚTÍ OD DVOU DO TŘÍ LET.....	23
6.1 Specifika a potřeby dětí od dvou do tří let dle RVP PV	24
6.2 Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání	25
PRAKTICKÁ ČÁST	27
7 HUDEBNĚ POHYBOVÉ ČINNOSTI PRO DOULETÉ DĚTI	27
7.1 Charakteristika skupiny dětí.....	27
7.2 Maškarní veselice.....	29
7.3 Evaluace	33
8 VÝSLEDKY	34
9 DISKUZE	36

METODICKÁ ČÁST	38
10 METODIKA Č. 1	39
10.1 Rušná část.....	39
10.2 Protahovací cvičení	40
10.3 Prosociální cvičení	42
10.4 Hry	45
11 METODIKA Č. 2	47
11.1 Říkáanky podle ročních období.....	47
11.1.1 Podzim	47
11.1.2 Zima.....	50
11.1.3 Jaro.....	52
11.1.4 Léto	54
11.2 Dopravní prostředky	56
11.3 Zvířátka – 3 hry.....	58
11.4 Muzikanti.....	61
11.5 Říkadla	62
11.6 Cvičení jemné motoriky s říkánkou.....	63
11.7 V koupelně	63
11.8 U stolu	64
11.9 Rozpočítadla	65
11.10 Písničky na matematickou pregramotnost.....	66
11.11 Doporučená literatura	67
ZÁVĚR.....	68
SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ	70
ZDROJE OBRÁZKŮ	72

ÚVOD

Zvolit téma bakalářské práce pro mne nebylo tak obtížné. Již pátým rokem pracuji v jeslích, kde se věnuji dětem ve věku od jednoho do tří let. Každým dnem nás provází hudebně pohybové říkánky a písničky. Mám tak denně možnost pozorovat, jak velký vliv na děti mají. Vidím zásadní souvislost v upevnění lokomoce a motorických dovedností s rozvojem řeči. Zanedbatelná není ani hudební stránka věci. Částečně zpívané či rytmicky skandované verše děti přitahují a podporují jejich zájem o ně. Pokud děti provádějí tyto činnosti pravidelně každý den, jsou brzy vidět výsledky. Pohyb, poslech a pokusy o doprovodné ztvárnění jednoduchých rýmů rovněž navozuje první pokusy o produkci slov. Říkánky zároveň podněcují děti k představivosti a fantazii, cvičí paměť. Skupinové cvičení zbavuje děti ostychu, pomáhají tak i v sociální oblasti.

V praxi, zejména z počátku, jsem se potýkala s nedostatkem přístupu k metodickým materiálům, věnovaným pro práci s touto věkovou skupinou. Proto je má práce určena všem, kdo mají zájem pracovat s nejmenšími dětmi. V praktické části této práce je vypracovaná a zhodnocená jednoduchá rozcvička. V metodické části následuje poměrně obsáhlý inspirační zásobník říkánek a písniček, na jehož konci je nabídka doporučených materiálů pro práci s batolaty.

V současné době jsou jesle hodně diskutované téma. Dnešní trend a zrychlená doba tlačí matky k brzkému nástupu do práce. Rodiče při nástupu do práce potřebují mít jistotu, že o jejich děti bude dobře postaráno. Kvalitní jeselská péče a odbornost pečujících osob tyto obavy stírají.

TEORETICKÁ ČÁST

1 VÝVOJOVÁ SPECIFIKA BATOLECÍHO VĚKU

Z hlediska vývojové psychologie je batolecí věk vymezen od jednoho do tří let věku. Během této doby udělá dítě obrovské pokroky, proto dělíme toto období na mladší batole (12 – 24 měsíců) a starší batole (25 – 36 měsíců). Z malého miminka, odkázaného na péči rodičů, vyrůstá bytost, která na počátku druhého roku začíná chodit a mluvit. Utváří se vlastně charakter dítěte, které je sice roztomilé, ale dokáže se už osobnostně projevit. Bývá to pro rodiče velmi náročné období, hlavně co se týká času a trpělivosti (Langmeier & Krejčířová, 2006). Podle Vágnerové (2012) se jedná o období první emancipace, jež je podmínkou dalšího vývoje. Erikson (1963) označil batolecí věk jako období autonomie. Jak uvádí Vágnerová, protože se jedná o proces, bylo by vhodnější označení autonomizace. Dochází k postupnému uvolňování vazeb (zejména na matku). K tomuto období patří snaha o sebezprosažení. Dítě zkouší své možnosti, co si může dovolit. Jedním z důležitých vývojových mezníků batolecího věku ve vztahu k vlastnímu tělu, je schopnost ovládnutí vyměšování. Dítě se naučí udržet čistotu v momentě, kdy je schopné ovládat své kosterní svalstvo a svěrače. Z psychologického hlediska jsou významné dva druhy pohybu: retence (zadržení) a eliminace (vyloučení). Sigmund Freud této motorické dovednosti také přikládal velkou důležitost, nazval ji jako fázi anální (análně – uretrálně – muskulární).

1.1 Mladší batole

Mezi prvním a druhým rokem života dítě vyroste průměrně o 12cm, koncem druhého roku tedy měří 86 – 87cm. Začíná se pohybovat samostatně, trochu nejistě – batolí se. Mění se proporce těla, roste hlavně jeho spodní část, a to dolní končetiny, které jsou zatíženy hmotností těla. Jejich svalstvo není ještě dostatečně vyvinuto, a tak dochází k vybočení do stran. Říkáme, že batole má nohy „do o“. Postupně se zmenšuje hlava dítěte, i když stále zůstává relativně větší, a tvoří asi jednu třetinu délky těla. Na lebce se uzavírá fontanela, kterou už kolem osmnáctého měsíce většinou nenahmatáme. Tělo dítěte má ještě dětský tvar, břicho je vyklenuto dopředu. Není vyznačen pas, hrudník je zepředu dozadu oploštěn. Přestože ubyla tuková vrstva, stále

ještě mluvíme o období první plnosti. Dětský obličej má výrazné individuální rysy, má malou dolní část, malou bradu, krátký a široký nos, kulaté tváře a plné rty. Dochází k vytváření dalších osifikačních jader, pokračuje prořezávání zubů. Během druhého roku začíná batole vědomě vyprazdňovat stolicí a nastává výrazný rozvoj smyslových orgánů (Lisá & Kňourková, 1986).

1.2 Starší batole

Za rok přibere v průměru 0,9 – 1,1kg. Váží přibližně 11,8 – 14,5kg, což je zhruba čtyřnásobek porodní váhy. Přiměřená výška je 86,5 – 96,5cm. Drží se více zpříma, břicho má stále velké a vystouplé, záda ohnutá, protože břišní svaly nejsou stále vyvinuty. Rytmus dechu je pomalý a pravidelný (20 – 35 nádechů a výdechů za minutu). Skoro všechny první zuby už se prořezaly, poslední z celkového počtu 24 zubů rostou stoličky (Allen & Marotz, 2008).

2 MOTORICKÝ VÝVOJ

V batolecím věku jsou pohybové aktivity velice důležité. Samostatný pohyb umožňuje dětem nahlížet spoustu nových podnětů, nabízí jim kontakt s novým prostředím i jeho poznáváním. V této době se dítě většinou dokáže samostatně zabavit, pokud má dostatečnou nabídku podnětů. Výsledkem úspěšného motorického vývoje je samostatný pohyb. Přejít na vyšší úroveň vyvolává změnu chování pečujících osob, protože dítě, které už umí chodit, je vnímáno jako celkově zralejší, a v důsledku toho s ním rodiče také tak jednají (Vágnerová, 2012).

Batole touží být celý den v pohybu. Do popředí se dostává kostra, klouby, svalovina, celé pohybové ústrojí. Dítě běhá, skáče, leze, dovádí, učí se chodit po schodech, kopat do míče, procvičuje mnoho pohybových dovedností. Také se rychle unaví, proto je důležité měnit činnosti a vymýšlet nové aktivity. Autorky Splavcová a Kropáčková (2016) upozorňují na individuální rozdíly v psychomotorickém vývoji. V raném dětství probíhá motorický vývoj u jednotlivých dětí různě rychle, stejně individuální je i celý fyzický vývoj. Některé děti s velkou radostí imitují své starší sourozence, jiné děti jsou zdrženlivější a podobným aktivitám se vyhýbají.

2.1 Hrubá motorika

Dítě v prvním roce začíná drobnými nedokonalými krůčky. Kolem třináctého až patnáctého měsíce už většinou chodí samostatně. Je to typ chůze, kdy dítě ujde pár kroků a zastaví se, aniž by se něčeho přidrželo. Dítě našlo nový způsob pohybu než je lezení. Jeho kroky jsou jistější. Nakročuje zeširoka a snaží se i utíkat. Na konci tohoto období chodí bez pomoci, do schodů i ze schodů leze po čtyřech. Dvouleté dítě už utíká dobře, nepadá, zvládá nerovnosti terénu i menší překážky (např. práh). Do schodů jde bez přidržování, většinou s přísunem nohy na každém schodu. Ve dvou a půl letech už obvykle chodí po způsobu dospělých a střídá nohy. Ve třech letech zvládá i chůzi ze schodů, která je na koordinaci náročnější. Kolem dvou let – dokáže poskočit snožmo na místě, rádo skáče z malé výšky, třeba ze schodu. Kolem tří let už dokáže skákat přes překážku, například přes louži. Před třetím rokem zvládá jízdu na tříkolce, odstrkovadle (Langmeier & Krejčířová, 2006).

Rozkročení při chůzi dovoluje dítěti pohybovat se vzpřímeněji, došlapovat na patu a pak na špičku. Dokáže se vyhnout překážkám v cestě. V běhu je jistější a nepadá tak často. Při hraní vydrží dlouho sedět na bobku. Zvládá chůzi po schodech nahoru i dolů, ale nestřídá nohy. Na okamžik udrží rovnováhu na jedné noze, také skáče. Během tohoto roku se většina dětí naučí chodit na nočník. Jak bylo řečeno výše, závisí to na tělesném a neurologickém vývoji. Umí házet míč spodem a neztratit rovnováhu. Vyšplhá na židli, otočí se a sedne si (Allen & Marotz, 2008).

Autoři Matějček a Pokorná (1995) také přibližují nové vývojové tendence dětí v polovině třetího roku. Nastává zřetelné zlepšení udržení rovnováhy. Dítě dokáže chodit po špičkách, kopne do míče i s rozběhem, skáče snožmo jako vrabeček „hop, hop“. Většina dětí dokáže seskočit z posledního schodu.

2.2 Jemná motorika

Pohyby rukou a prstů při uchopování, pouštění i manipulování se rychle zdokonalují. Záměrně upustit předmět je obtížný úkol a jeho splnění vyžaduje složitou souhru neuromuskulárních funkcí. V této době se rozvíjí jemná motorika. Na konci kojeneckého období se dítě rádo věnuje vyhazování a vrhání předmětů. Teprve po dosažení prvního roku dokáže postavit dvě kostky na sebe. Kolem osmnáctého měsíce

si dokáže hrát s kostkami tak, že postaví i věž. Ve dvou letech řadí kostky svíse i vodorovně (Langmeier & Krejčířová, 2006).

Dítě si rádo prohlíží knížky a obrací stránky. Pomáhá při krmení, ale většinou drží lžičku obráceně. Při pití se pobryndá nebo vše rozlije, málokdy se trefí do úst. Dokáže dát na sebe dva až čtyři předměty (Allen & Marotz, 2008).

2.3 Grafomotorika

Pokroky v motorice jsou vidět na pokusech o čmárání. Na začátku batolecího období dítě s tužkou zachází stejně jako s jinými předměty, mává s ní a bouchá o stůl. O něco později zkouší čmárat. Tužku drží dlaňovým úchopem. První pokusy jsou hrubé, kolem osmnáctého měsíce už se pokouší udělat čáru podle vzoru (Langmeier & Krejčířová, 2006).

Pokud už dítě dosáhne na kliku, dokáže si dveře klikou otevřít. Baví ho přesypat písek, přelévat vodu, má rádo práci s modelínou a podobné aktivity. Na sebe postaví čtyři až šest předmětů. Na konci batolecího období dítě dokáže podle předlohy napodobit vertikální směr nebo kruh, pokud mu jej výrazně předvedeme. Tužku zvládne držet špetkovým úchopem (Allen & Marotz, 2008).

3 KOMUNIKACE A ŘEČ

Autoři Langmeier a Krejčířová (2006) udávají, že dítě mezi desátým a jedenáctým měsícem začíná pronášet krátké větičky bez významu, ale s určitou formou sdělení, s rytmem a melodií řeči. Kolem prvního roku dítě žvatlá, mluví typickým dětským žargonem. Rozumí gestu ukazování a samo začíná ukazovat. Kolem osmnáctého měsíce nastává u většiny dětí obrovský pokrok i ve vývoji mluvené řeči. Dítě začíná chápat symbolický význam slov, více rozumí a také začíná mnohem více slov používat.

Zdeněk Matějček a Marie Pokorná (1995) rovněž potvrzují, že u dětí v osmnácti měsících dochází k rychlému vývoji pohyblivosti, řeči a sociálním dovednostem. Dítě už rozumí a dokáže plnit povely pohybového rázu (jdi, utíkej, přines). Tohoto období je dobré využít k četbě knížek a povídání si nad obrázky, protože to děti baví. Rády obrací

stránky, zároveň s řečí si procvičují jemnou motoriku. Děvčata o něco rychleji vyspívají v řeči, chlapci jsou zpravidla obratnější a vyspělejší v názorové orientaci a v technických dovednostech. Hodně dětem zpíváme a komentujeme, např. při chůzi po schodech „hop, ťap“. Spojit tělesnou aktivitu se zvukem slova je pro děti snazší než pojmenování nějakého předmětu. Zajímavý je vývoj řeči u chlapců, kteří v polovině třetího roku používají ženské koncovky. Je to důsledek komunikace s matkou.

Ve dvou letech nastává rychlý rozvoj aktivní i pasivní slovní zásoby. Dítě se snadno a se zájmem učí jednoduché básničky, říkánky, písničky, které mu poskytují dost příležitostí k aktivní komunikaci. Komunikační dovednosti se výrazně posilují a rozvíjí v mateřské škole. Dítě se potřebuje domluvit s učitelkou i ostatními dětmi. Doma většinou používá ke komunikaci s rodiči neartikulované projevy. Ukazuje a nemá tak velkou potřebu mluvit, protože rodiče mu rozumějí. Dvouleté děti různě experimentují se slovy, rády opakují krátká slovní spojení a říkánky. Hodně oblíbené jsou říkánky spojené s pohybem a rytmizací. Děti se jejich prostřednictvím učí novým slovům a zároveň zlepšují své motorické schopnosti. K rozvoji slovní zásoby pomáhá také prohlížení leporel a dětských knih pro nejmenší, i zpívání písniček s jednoduchými texty. Velice vhodné jsou čtené nebo dramatizované pohádky s maňásky, při kterých děti trénují pozornost, soustředění i fantazii. Po skončení představení si mohou maňásky osahat a pokusit se o své ztvárnění pohádky (Kropáčková & Splavcová, 2016).

Šulová (2010, s. 60) vysvětluje, že dorozumívání matky s dítětem je na začátku spontánní a intuitivní. Matka si povídá s dítětem několik měsíců, až pak dítě začíná chápat. „Je třeba zmínit, že je značný rozdíl mezi rozvojem tzv. receptivní řeči (porozumění řeči druhých) a expresivní řeči (schopnost se vyjádřit)“. Receptivní řeč se rozvíjí dříve, její rozsah a kvalita souvisí s rozvojem řeči expresivní. K rozvoji mateřštiny slouží různé interakční aktivity jako jazykové hry, prohlížení obrázků, rytmické říkačky, pohybové hrátky s říkánkami. Asi do dvacátého čtvrtého měsíce o sobě dítě mluví ve třetí osobě. Teprve v průběhu třetího roku začíná postupně užívat slovo „já“. To souvisí s vývojem autonomie a rozvojem formování obrazu o sobě samém.

Vágnerová (2012) popisuje schopnost verbálně komunikovat jako jeden z obecných předpokladů batolecí emancipace. Pasivně receptivní pozici vystřídá schopnost vyjádřit svá přání a názory, dítě se dokáže prosadit. Komunikace (verbální sdělení) začíná mít

obsah. Dítěti už je rozumět, může tedy dostávat zpětnou vazbu od okolí. V komunikaci batolatům pomáhá neverbální komunikace, např. gesta, mimika, tón hlasu, řeč těla apod. Rozlišujeme tři složky vývoje řeči batolete: sémantickou, gramatickou a fonologickou. Slova slouží k pojmenování objektů nebo situací v blízkosti dítěte. Je dokázáno, že padesát procent dětí nejdříve ke komunikaci jako svá první slova používá podstatná jména. To proto, že děti si lépe zapamatují určité slovo jako pojmenování daného objektu. Brzy následují přídavná jména.

Adjektiva, která mají relativní povahu, např. velký – malý, blízký – vzdálený, činí batolatům obtíže. Mají tendenci za absolutní charakteristiku, za trvalou vlastnost něčeho, a je pro ně těžko pochopitelné, že malý dům je mnohem menší než velké auto (Vágnerová, 2012, s. 140).

Přibližně ve stejnou dobu s přídavnými jmény začínají děti užívat i slovesa, se kterými popisují dění ve svém blízkém okolí. Nakonec děti přidávají příslovečná určení – např. na stole, v krabici apod.

Autorky Bednářová a Šmardová (2015) zmiňují řeč jako způsob dorozumívání a možnost domluvy s okolím. Tímto stylem se zároveň rozvíjí myšlení. „Kolem dvou let se řeč a myšlení začínají prolínat, vzájemně se ovlivňují a podmiňují, řeč se postupně stává intelektuální a myšlení verbálním“ (s. 28). Nejprudším tempem se řeč vyvíjí do čtyř let. Raný vývoj řeči podmiňuje a ovlivňuje motorika, vnímání a sociální prostředí.

3.1 Vývoj řeči batolat

Vágnerová (2012) zaznamenala vývoj řeči podle věku:

12 – 18 měsíc je obdobím holofrází, jedno slovo má víc významů (tzv. generalizování), např. „ham“ znamená vše, co se jí, „haf“ znamená pes.

19 – 24 měsíc - dochází k hromadění holofrází, tzn. více jednoslovných vyjádření, např. „ham – bác“.

2 roky - se vyznačují obdobím dvouslovných vět, přichází rychlý rozvoj slovní zásoby, porozumění významu slov ve větě, např. „ham – není, koko – není“.

2 – 2,5 roků - přichází období telegrafických vět, převažují podstatná jména, ke kterým jsou přidány další výrazy vyjadřující charakter dění, např. „Velký pes“, „Mimi hajá“, také se objevují věty bez podmětu, jež vyjadřují negaci.

2 až 3 rok - nastupuje období úplných vět, děti si osvojují základní gramatická pravidla.

3 roky - přichází období prvních souvětí, děti používají spojky, které vyjadřují vztah a souvislost, např. „Teta bacala Tomáše, protože nechtěl papat kaši“.

3.2 Rozvoj řečových dovedností

Autoři Matějček, Pokorná a Karger (2016) zmiňují důležitý fakt, pokud dítě nemá možnost povídat si s dospělým nad obrázky a ukazovat, vzniká nebezpečí opožděného vývoje řeči. Povídáním nad obrázky se dítě učí nejen řeči, ale také tzv. sociálnímu chování. Řeč dítěte se tím významně obohacuje, dítě dokáže pochopit i složitou větu spojenou s pohybem podle děje na obrázcích. Samo může děj doprovázet (ukaž, co dělá koníček). Dítě v tomto věku projevuje radost z poznání, má zájem o knížky a obrázky. Nemusí jich být zbytečně moc, prohlížení jednoduchých pestrých obrázků, opakování a znovupoznání dítěti působí „jakési intelektuální potěšení“.

Úroveň řečových dovedností ukazuje na správný vývoj dítěte. Autorky Kropáčková a Splavcová (2017) zmiňují, že opožděný vývoj řeči může mít vliv na socializaci dítěte, protože se nemůže domluvit s okolím. Lze jej diagnostikovat už ve věku dvou let.

Učitel mateřské školy by měl rodičům doporučit vyhledání odborné pomoci tehdy, pokud mezi druhým a třetím rokem věku: nekomentuje to, co vidí, nevyjadřuje své pocity (já chci), nežádá o opakování činností, netvoří dvouslovné kombinace, používá méně než deset srozumitelných slov, netvoří žádné dvouslovné kombinace („Kája ham“, „míč bum“), ani ve třech letech netvoří věty a jednoduchá souvětí (s. 107).

Lazzari (2013) potvrzuje, že rozvoj řeči úzce souvisí i s každodenními úkony. S nejmenšími dětmi je potřeba mluvit pomalu, zřetelně a používat holé věty. Postupem času pak přidávat na složitosti a délce souvětí. Dítě pomalu rozšiřuje a usazuje klíčová slova, která mu pomohou chápat. Pokud je mluvené slovo doprovázené gestikulací, obrázky nebo předměty, dítě si mnohem rychleji a lépe upevňuje nové pojmy do svého slovníku. Čím více smyslů do učení zapojíme, tím efektivněji, rychleji a trvaleji se nové informace do paměti ukládají.

König (1994) uvádí fakt, že rozvoj řeči úzce souvisí s rozvojem motoriky a celý pohybový organismus je zároveň smyslem pro řeč. K rozvoji řečových dovedností pomáhají jednoduché, pro děti atraktivní činnosti. Motoriku mluvních orgánů zlepšíme vyplazováním jazyka jako ještěrka, předváděním čerta, napodobováním lízání zmrzliny,

špulením a pohybováním rtů jako kapr apod. Dechové cviky podporují správné dýchání. Vhodné je např. foukání bublin z bublifuku, foukání do větrníku nebo čichání ke kytičce, kde cvičíme nádech a výdech. U známých říkadel děti necháme doplnit poslední slovo, také je můžeme doprovázet pohybem.

3.3 Jak mluvit s dětmi do tří let

Autorky Horňáková, Kapalková a Mikulajová (2009) popsaly vhodné komunikační strategie v období záměrné komunikace.

Strategie tváří v tvář, s nejmenšími dětmi je vhodné mluvit z očí do očí, aby dítě dobře vidělo, jak pohybujeme rty a jazykem při tvorbě slov. Důležité je dát dítěti čas a nedělat všechno za něj. Dát mu dostatek příležitostí ke komunikaci a počkat, když nám něco sděluje. Pokud dítě něco sleduje, pravděpodobně na to i myslí. Můžeme slovy vyjádřit jeho zájem, zároveň vidíme, co ho zajímá. Opakováním se děti učí novým schopnostem, včetně komunikačních.

V prvních dvou letech života hrají důležitou roli **rutiny**. Rozlišujeme tři typy opakovacích rutinních činností, při kterých se děti učí komunikovat. Sociální rutiny, to jsou první sociální hry, např. na schovávanou, na honěnou, jak budeš veliký, kolo mlýnský atd. Druhým typem jsou rutiny s hračkami, jednoduché manipulační činnosti jako foukání bublin, stavění z kostek apod. Třetím typem jsou denní rutiny, jako je jídlo, koupání, uklízení hraček, oblékání.

Strategie lepšího porozumění je nejužívanější ze všech strategií. Je to řeč těla. Používáme různá gesta jako přitakávání, kroucení hlavou, ukazování. Uzpůsobujeme tempo řeči a délku vět, přizpůsobujeme mluvu dítěti. Pokud se dítě vyjadřuje pomocí zvuků a gest, používáme jednoduchá slova. Když dítě mluví jedním slovem, tak my dvěma a tak postupně přidáváme. Jestliže dítěti nerozumíme, neříkáme, že je to špatně, ale necháme to dítě zopakovat, necháme si to ukázat apod.

Strategie výměn spočívá ve výměně rolí, jednou ty a jednou já, jeden mluví a druhý naslouchá. Zapojíme se do hry, interpretujeme, opakujeme po dítěti. Tím dáme najevo, že jsme mu rozuměli.

Zrcadlení je další komunikační strategie vhodná pro děti zvláště v počátečních vývojových stádiích. Narůstá množství řečových prostředků, mimiky. Po dítěti opakujeme (jako bychom byli jeho zrcadlem) a čekáme na jeho reakci. Je to zábavná hra, při níž dítě získává nové znalosti.

Nálepky neboli strategie nových pojmů, kdy se dítě seznamuje s okolím všemi pěti smysly. Komentujeme, vyprávíme, co právě děláme, co dělá dítě. Aby se dítě naučilo jména lidí a předmětů ve svém okolí, potřebuje je slyšet vícekrát.

Modelování je strategie řečového vzoru, na dítě nešísláme, zaměřujeme se hlavně na obsahovou stránku řeči a rozšiřujeme slovní zásobu.

Otázky a odpovědi je strategie rozvíjení konverzace. Vhodně položené otázky rozvíjejí rozhovor. Ptáme se jen tehdy, pokud opravdu čekáme odpověď, nedáváme otázky jen proto, aby nestála řeč. V případě, když chce dítě odpovědět, ale neví jak na to, tak mu napovíme. Rozhodně dítě nenutíme, aby po nás opakovalo.

Říčan (2013) ještě doplňuje, jak důležité ve výchově je **naslouchání**. Dítěti je potřeba poskytnout důvěru a uplatňovat partnerský přístup. Reagovat na oslovení dítětem a nemlčet, dát mu zpětnou vazbu, neskákat do řeči a vyslechnout, odpovídat jasně a zřetelně, pozitivně formulovat a používat formu **já sdělení** (tzn. vysvětlit svůj pocit).

4 KOGNITIVNÍ VÝVOJ

Podle Piagetova náčrtu, který se v současné době považuje za nejpropracovanější, rozlišujeme tři dílčí etapy vývoje poznávacích procesů. První etapu, která probíhá od narození do dvou let, tvoří **senzomotorické stadium**. Dítě je odkázáno převážně na informace získané vnímáním a praktickým působením na nejbližší okolí. Vytváří představy, symboly nebo slovní označení skutečných objektů a situací. Schopnost vytváření představ a osvojení řeči tvoří základní předpoklad dětského vývoje myšlení v dalších etapách vývoje poznávání. Druhá etapa trvá od dvou do čtyř let a vyznačuje se symbolickým neboli **předpojmovým myšlením**. Myšlení se zakládá na představách, na tzv. podpojmech, které si děti vytvářejí na základě svých individuálních zkušeností. Například slovo pes znamená pro dítě pouze toho určitého psa, kterého dítě zná. Třetí

etapa, do které spadají děti od čtyř do šesti let, se vyznačuje **názorným či intuitivním myšlením**. Myšlení dítěte silně závisí na vnímání, je ovlivněno tím, co dítě vidí než tím, co skutečně probíhalo (Mišurcová & Severová, 1997).

Dítě se v současné době vyvíjí tělesně i duševně hodně zrychleným tempem.

Duševní vývoj zahrnuje vývojové změny dílčích psychických procesů, které umožňují postupné zdokonalování celkového psychického řízení chování dítěte. Patří mezi ně zejména procesy vnímání, myšlení, představování, paměti, motivace, prožívání citů, aj. (Mišurcová & Severová, 1997, s. 12).

V průběhu druhého roku dosahují děti velkých pokroků v kognitivním a pohybovém vývoji. Je to doba prvních pokusů o reprodukci písniček, říkadel a jednoduchých tanečních her.

4.1 Vnímání a smyslové poznání

Dítě získává představu o uspořádání prostoru na základě zrakových, sluchových, pohybových, hmatových vjemů a jejich rozumovém zpracování. Vytváření prostorových představ je dlouhodobý proces, který začíná už v kojeneckém věku v senzomotorickém vnímání. Kojenec sleduje pohybující se hračku, otáčí se za zvukem. Pohyb spolu se zrakem a hmatem hraje významnou roli v rozvoji vnímání prostoru. Dítě se učí odhadnout vzdálenost, vnímat perspektivu. Batole už vnímá, že prostor je upořádaný určitým způsobem. Ví, kde v prostoru najde svoje hračky, svou postýlku, rozlišuje tak prostor ke hraní a ke spaní. V předškolním věku se tento prostor dále rozšiřuje o prostředí hřiště, cestu mezi domovem a školkou. Vnímání času se u dítěte rozvíjí zvolna, předškolní dítě žije hlavně přítomností. Pokud je zaujaté činností, kterou plně prožívá, s jejím ukončením nespěchá jen proto, že je čas jít např. do školky (Bednářová & Šmardová, 2015).

Langmeier a Krejčířová (2006) uvádějí, že kolem třetího roku pokračuje rozvoj vnímání. V oblasti prostorového vnímání dítě dobře rozlišuje pojmy nahoře, dole, vpředu, vzadu. Začíná poznávat a pojmenovávat základní barvy a orientovat se v čase. Vnímá střídání dne a noci, ráno, poledne, večer a na základě toho ví, kdy je snídaně, oběd a večeře. V myšlení si vybaví přítomnost a nejbližší budoucnost, nastává období předpojmového myšlení. Objevuje se egocentrismus, dítě je středem pozornosti.

4.2 Paměť a pozornost

Vágnerová (2012) uvádí, že v průběhu druhého a třetího roku života dítěte dozrávají určité oblasti mozku. Díky tomu se dítě dokáže lépe orientovat jak v okolním světě, tak i samo v sobě. Dítě už se dokáže soustředit, ale jen na krátkou dobu. Také už je schopné si uvědomit, co a jak dělají jiní lidé, jaké mají úmysly. Současně se rozvíjí uvažování dítěte a jazykové schopnosti. Poznatky a zkušenosti dítěte vedou k rozvoji poznávacích i jazykových schopností. Rozvíjí se krátkodobá pracovní paměť, která uchovává informace o aktuální situaci. Pokud se tyto informace nedostanou do centra pozornosti, zase se rychle ztrácejí.

Autorky Bednářová a Šmardová (2015) upozorňují na skutečnost, že s přibývajícím koncentrací pozornosti roste i záměrné naslouchání. Dítě při naslouchání dokáže rozlišovat zvuky ze svého okolí, což úzce souvisí s diferenciací. Naslouchá říkadlům, písním, kolem třetího roku by mělo být schopno vyslechnout krátký příběh s jednoduchým dějem. Před nástupem do školy už vydrží poslouchat celý příběh či pohádku.

4.3 Představivost, myšlení a fantazie

První náznaky fantazie a představivosti se objevují zpravidla až na rozhraní tří let. Hodně záleží na vývoji řeči a podnětnosti prostředí (Kaslová, 2010).

Koťátková (2008) upozorňuje na důležitost dostatku příležitostí k mnohostrannému smyslovému poznávání, které významně posiluje paměť, pozornost, rozvíjí fantazii. Dítě chápe svět prostřednictvím zraku, sluchu, pocitů, potřebuje se dotýkat a manipulovat s věcmi.

Dítě už není vázané na právě vnímaný objekt, např. mladší batole dokáže poskládat stylem pokus – omyl jednoduché puzzle ze dvou či tří kousků. Starší batole už používá vypracovanější taktiku. Zapojí představivost a skládání provede ve své mysli na tzv. symbolické úrovni (Splavcová & Kropáčková, 2016).

König (1994) napsal, že koncem druhého roku začíná vznikat fantazie, která se stále rozvíjí. „Od té doby zůstává zachována téměř po celé dětství a teprve v prepubertě je představujícím myšlením a stále více do popředí vystupujícími vzpomínkami odsunuta

do podvědomí“ (s. 69). V průběhu třetího roku vzniká představivost, která se dostává i do vyjadřování. Dítě dokáže tvořit věty. Může se už domluvit s okolím, je schopné rozmlouvat. Ve hře, během volné činnosti dítěte, vzniká fantazie. Napodobování světa dospělých a pozvolné pojmání představy času vede k myšlení.

4.4 Socializace a rozvoj osobnosti

Autoři Langmeier a Krejčířová (2006) udávají, že dítě batolecího věku je stále silně závislé na svých lidech, hlavně na matce, a proto i krátkodobé odloučení u něj vyvolá často velmi prudké reakce.

Teorie citové vazby popisují Robertson a Bowlby (1952, 1957, in Langmeier, Krejčířová, 2006, s. 80). Separační reakce dětí v raném stadiu vývoje mají tři fáze:

1. fáze protestu: „Dítě křičí a volá matku – čeká na základové předchozí zkušenosti, že ona přijde, když ji bude dost vytrvale volat“.
2. fáze zoufalství: „Dítě postupně ztrácí naději na přivolání matky, křičí a odvrací se od okolí ve stavu hluboké stísněnosti; odmítá stále navázat kontakt s druhými, kteří se mu snaží pomoci, odmítá i hračky, často leží typicky s hlavou zabořenou do podušek“.
3. fáze odpoutání od matky: „Dítě potlačí postupně všechny city k matce a je schopno se připoutat k jinému dospělému, najde-li někoho, kdo mu mateřskou péči nahrazuje – jinak ztrácí svůj vztah k lidem a upoutává se spíše na věci“.

Člověk se učí celý život, z toho plyne, že socializace je proces celoživotní. Začíná v rodině a pokračuje v institucionálním vzdělávání. Děti považují své první zkušenosti za obecně platné. Protože se tyto zkušenosti pojí s velmi silnými citovými zážitky, bývají často natrvalo zapamatovány. Proto je hodně důležité, s jakými zkušenostmi se děti setkávají. Primární socializace je základ pro pozdější osamostatňování a úspěšné začlenění mladých lidí do společnosti (Mišurcová & Severová, 1997).

4.5 Osobnostně sociální vývoj

Dvouleté dítě se už dokáže vcítit do druhých lidí. Dokáže utěšovat jiné dítě, když pláče, dává mu pusinky. Pokud se cítí bezmocné nebo se vzteká, dokáže i ublížit. U některých dětí je to výraznější než u druhých. Agresivita se snižuje s rozvojem řeči. Dvouleté děti mívají velké záchvaty vzteku. Během takového záchvatu se s dítětem nedá rozumně mluvit, doporučuje se odvést pozornost jiným směrem. Děti rády pomáhají v domácnosti a napodobují každodenní činnosti. Je pro ně těžké na něco čekat nebo se střídat, jsou netrpělivé. Hodně si hrají samy (paralelní hra), ale baví je sledovat a napodobovat ostatní děti. Většinou mají sklon zacházet s hračkami majetnický a hromadit je. Chtějí všechno, proto se těžko rozhodují. Často bývají vzdorovité, negativistické a také vyžadují zaběhnutý pořádek (Allen & Marotz, 2008).

Autoři Matějček, Pokorná a Karger (2016) uvádějí, že období vzdoru přichází se stejnou pravidelností jako puberta. Tímto vývojovým obdobím prochází všechny děti ve věku mezi druhým a třetím rokem. V tomto období výrazně narůstá vývoj v rozumové, nervové i povahové oblasti, ale zároveň se jeden s druhým trochu rozchází.

5 HRA

V batolecím období je průvodním jevem a hlavní činností veškerých dětských aktivit hra. Hra má velkou spojitost s motorickým vývojem a jeho výsledky, řečovými dovednostmi i sociálním kontaktem. Mezi třináctým a patnáctým měsícem děti hledají nové způsoby, vymýšlí nové činnosti. Děti mezi šestnáctým a osmnáctým měsícem všechno osahávají, manipulují s věcmi (systematická explorace). Také zkouší běhat, lezou pod stůl (lokomoční hry) a experimentují – nejčastěji s hračkami, které vydávají zvuky. V oblibě jsou jednoduché konstruktivní hry s kostkami, nabírají a pouští předměty, tahají hračky na provázku. Mezi druhým a třetím rokem jsou populární řečové hříčky s dospělými, různé žertování a schovávání. Děti kladou otázky „Co je to?“, „Proč?“, apod. Na oblibě nabírají imitační hry, děti zkouší napodobovat zvířata nebo kuchaře při vaření v kuchyňce. Velice rády mají napodobeniny skutečných věcí – pokojíčky s malým nábytkem, náradí nebo obchody se skutečným zbožím. Během těchto her už jsou děti schopné spolu chvíli spolupracovat (Šulová, 2010).

Myšlení dvouletých dětí se rozvíjí při běžných denních činnostech. Nemá smysl připravovat složité projekty. Učitelé v mateřské škole by měli dát dítěti možnost jeho projevu. Zajistit dostatek volné hry a občasnou změnu prostředí (střídání hraček). Nejvíce se dítě učí napodobováním. Tím se přirozenou cestou rozvíjí myšlení. (Kropáčková & Splavcová, 2017).

Koťátková (2008, s. 105) uvádí: „Hra je základní potřeba dětí a předškolní období by ji mělo dovolit naplňovat v její intenzivní podobě. Volná hra dovoluje používat vlastní tempo i způsob přicházení na kloub fungování okolního světa prostřednictvím spontánního učení“. Batolata ráda při hře napodobují činnosti dospělého. Velmi je baví hra s materiálem, hlavně práce s vodou, pískem, kostkami. Koťátková zdůrazňuje, že pedagog by měl k naplnění vzdělávacích cílů využívat hru takovým způsobem, aby dítě ani nepoznalo, že se právě učí. Je náročné udržet pozornost dítěte, k tomu přispívají spontánní i navozené hry.

5.1 Reprodukční a hudebně pohybové hry

Matějček (2005) udává, že pohyb doprovázený zvukem, písničkou je pro dítě přirozeným a radostným projevem, který napomáhá stimulaci řeči.

Autorky Miklánková a Bednářová (2010) se shodují, že spojení hudby s pohybem má vliv na rozvoj nejen motorických dovedností dítěte, ale i na hudební cítění a řeč. Prostřednictvím pohybu dítě dokáže vyjádřit své myšlenky, pocity, nálady. Všechno, co nedokáže povědět.

Malé děti baví tancování. Je to skvělý způsob, jak se dítě může naučit rovnováze a koordinaci zábavnou formou. Tancování na hudbu dobře navede batole, aby se různě nakrucovalo a otáčelo. I když to není zrovna tanec systematický, pravidelný, zahrnuje spoustu pohybu, při kterém musí dítě udržet rovnováhu a koordinaci. Je to výborný způsob, jak zlepšit pohybové dovednosti zábavnou formou (Spock, 2013).

Poslech hudby má vliv na vyjadřování, souvisí tedy s vývojem řeči. Dítě je od narození obklopeno hudbou a hlasy, vnímá jeho melodičnost, sílu, zabarvení, rytmus. „Když se dítě učí mluvit, musí se učit i způsobu dýchání při mluvení. Z tohoto hlediska

může být zpěv velmi vhodnou činností k získání správných mluvních návyků“ (Lisá & Kňourková, 1986, s. 122).

Hlavním předpokladem úspěšného provádění reprodukčních a tvořivých estetických her je pohybový vývoj dětí. Autorky Mišurcová a Severová (1997) krásně popsaly, jak pohybové dovednosti závisí na vývoji lokomočních dovedností. Rozvíjí se podle vloh a schopností dítěte. Už malí kojenci rádi poslouchají hudbu. Nejdříve jsou to ukolébavky, později písničky a říkadla. Od druhého roku jejich zájem rozšiřují i taneční hry a různá pohybová ztvárnění jednoduchých básniček. Později připojují hrátky s jazykem, kdy opakují různé rýmovačky a hrají si s řečí s říkadly. Zkoušejí po svém přetvářet slova nebo tvoří slova nová. Důležitým předpokladem těchto dětských her je celkový harmonický vývoj dítěte. Zejména vývoj citových vztahů. Časté sociální kontakty jsou významné pro vytváření podmínek vývoje komunikace. Důležité je, aby děti při hrách zažívaly radost, protože ta je spontánním projevem. Zásobník básniček nemusí být velký, v každém vývojovém období ho využijeme v různých funkcích.

Jedna říkánka může miminko ukonejšit, půlroční dítě pobavit, roční dítě stimulovat k pohybu a dvouleté k reprodukování ve formě písničky. Důležitá je radostná nálada, dobrý pocit a potěšení z prováděné činnosti. Při učení pak maximálně respektujeme přirozenost dětského projevu a vyhýbáme se jakékoli drezuře (Mišurcová & Severová, 1997, s. 112).

6 VZDĚLÁVÁNÍ DĚTÍ OD DVOU DO TŘÍ LET

Autorky Kropáčková a Splavcová definovaly vývojová specifika dvouletých dětí. Hlavní, tedy primární a nezastupitelnou úlohu má rodinná výchova. Institucionální předškolní vzdělávání pouze tuto rodinnou výchovu doplňuje, a jak ukládá RVP PV (2018), úkolem mateřské školy je zajistit dítěti dostatečně podnětné prostředí pro jeho rozvoj a aktivní učení. Dvouleté děti ještě nejsou plně samostatné, je nutná pomoc a zvýšená pozornost dospělé osoby.

„Období mezi druhým a třetím rokem je v životě dítěte velmi důležitým a významným obdobím, ve kterém dochází k intenzivnímu rozvoji řeči, k výraznému osamostatňování a expanzivnímu rozvoji motorických dovedností, především zdokonalování pohybových aktivit. Dítě projevuje touhu po poznání, objevování, manipulaci a experimentaci s předměty“. (Kropáčková & Splavcová, 2016, s. 40)

Zdeněk Matějček řekl o jeslích: „Jesle jsou zařízením pro dospělé, děti samy by si je nevymyslely“ (1995, s. 162). Měl tím na mysli, že dvou až tříleté děti jsou ještě hodně závislé na matce a úzkostným jedincům (odhadem 10 – 15%) by odloučení od matky mohlo uškodit. Některé děti už mají zájem o společnost jiných dětí, jiné ne. Děti neumí své obavy a pocity strachu sdělit jinak než pláčem a křikem. Jsou-li hodně zoufalé, křičí do úplného vyčerpání, dokonce mohou upadnout do tupé apatie. Na nezralém organismu takové „otužování“ může do budoucna zanechat následky. U těchto dětí se doporučuje nástup do kolektivního zařízení odložit. Než postupně dozrají, mohou se v domácím prostředí posilovat tréninkem samostatnosti.

Autoři Langmeier a Krejčířová vyslovili podobný názor. Děti od dvou let si spolu dokážou chvíli hrát. Což dokazuje, že většina dětí v tomto věku je schopna vzájemné hry ve skupině. „Zařazení do jeslí tak snášejí některé děti dobře a nemusí to být pro ně nutně zkušenost ohrožující“ (2006, s. 86). Záleží na temperamentu dítěte, jeho zkušenostech s cizími lidmi i na kognitivní vyspělosti.

6.1 Specifika a potřeby dětí od dvou do tří let dle RVP PV

Dítě ve věku od dvou do tří let má některé potřeby jiné nebo intenzivnější než děti starší. Potřebuje stálý pravidelný režim, dostatek emoční podpory, zajištění pocitu bezpečí, přiměřeně podnětné prostředí a činnosti, více individuální péče, srozumitelná pravidla.

Dvouleté dítě projevuje velkou touhu po poznání, experimentuje, objevuje. Poznává všemi smysly. Vymezuje se vůči ostatním, osamostatňuje se, bývá silně egocentrické. Neorientuje se v prostoru a čase, žije přítomností a situacemi, které ji naplňují. V pohybových aktivitách je méně obratné. Proti starším dětem má výrazně méně zkušeností. Rozdíly v jednotlivých oblastech vývoje dětí tohoto věku jsou velmi výrazné. Dvouleté děti se nejvíc učí nápodobou, situačním učením, vlastním prožitkem a především hrou. Často vyžadují opakování činností, potřebují pravidelné rituály, zpravidla udrží pozornost jen velmi krátkou dobu. Podmínkou úspěšné pedagogické práce je citlivé přizpůsobování organizace se střídáním nabídky činností, trénováním návyků a praktických dovedností, ponecháním co největšího prostoru pro volné hry a pohybové aktivity. (RVP PV, 2016, s. 48)

6.2 Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání

Rámcový vzdělávací program (RVP PV) vymezuje hlavní požadavky, podmínky a pravidla pro institucionální vzdělávání dětí předškolního věku. Je formulován tak, aby akceptoval přirozená vývojová specifika dětí předškolního věku a důsledně je promítal do obsahu, forem a metod jejich vzdělávání. Umožňuje vzdělávání a rozvoj každého dítěte podle jeho možností a potřeb a zaměřuje se na vytváření základů klíčových kompetencí, kterých je dítě schopno dosáhnout. Rámcové cíle jsou specifikovány do pěti oblastí rozvoje osobnosti. Tyto oblasti formulují činnosti, které vedou k osvojování kompetencí. Klíčové kompetence umožňují dítěti vyrovnávat se s prostředím a stále rostoucími nároky života (RVP PV, s. 15)

1. Biologická oblast – dítě a jeho tělo
2. Psychologická oblast – dítě a jeho psychika
3. Interpersonální oblast – dítě a ten druhý
4. Sociokulturní oblast – dítě a společnost
5. Enviromentální oblast – dítě a svět

Biologická oblast je zaměřena na rozvoj pohybových schopností, zdokonalování dovedností v oblasti hrubé i jemné motoriky, ovládnutí těla a tělesných funkcí. Patří sem osvojení poznatků o těle a jeho zdraví a vytváření zdravých životních návyků a postojů.

Psychologická oblast se zaměřuje na podporu duševní pohody, psychické zdatnosti a odolnosti dítěte. Dělí se na tři podoblasti:

1. Jazyk a řeč - rozvoj intelektu, řeči a jazyka
2. Poznávací schopnosti a funkce, představivost a fantazie, myšlenkové operace
3. Sebepojetí, city a vůle

Interpersonální oblast ukazuje na podporu utváření vztahů, jejich posilování, kultivaci a vzájemnou komunikaci. Patří sem vytváření prosociálních postojů, rozvoj interaktivních a komunikativních dovedností (verbálních i neverbálních) a rozvoj kooperativních dovedností.

Sociálně kulturní oblast uvádí dítě do společenství ostatních lidí a do pravidel soužití s ostatními, vytvoření povědomí o mezilidských morálních hodnotách, povědomí o jiných kulturách a národnostech.

Enviromentální oblast dává dítěti povědomí o okolním světě a jeho dění, o vlivu člověka na životní prostředí, vytváří základy pro odpovědný postoj dítěte k životnímu prostředí.

Rámcové cíle a záměry vzdělávání jsou vhodné i pro vzdělávání dětí od dvou do tří let. Důležité je respektovat specifika, která souvisí s dosahovanou úrovní ve všech oblastech vývoje dítěte.

Všem těmto požadavkům výborně vyhovují hudebně pohybové činnosti.

PRAKTICKÁ ČÁST

Cílem bakalářské práce je upozornit na vliv hudby, zpěvu a hudebních říkánek na vývoj dvouletého dítěte a přinést inspiraci pro jejich využití ve vzdělávání nejmladší věkové skupiny v MŠ.

V praktické části jsem naplánovala, zrealizovala a vyhodnotila rozcvičku.

7 HUDEBNĚ POHYBOVÉ ČINNOSTI PRO DOULETÉ DĚTI

Činnosti jsem zrealizovala s dětmi navštěvujícími jeslovou třídu Krtečků v soukromé mateřské škole ve Středočeském kraji. Třídu v současné době navštěvuje 15 dětí ve věku od jednoho roku do tří let. Vedou ji dvě učitelky, které se střídají na směnách po týdnu. Podporu nám poskytuje asistentka, která chodí každý den od 9.00 do 13.00 hodin. Pomáhá nám s nejmenšími dětmi, protože roční děti si většinou hrají a programu se neúčastní. Učitelka s ranní směnou připravuje program na celý týden podle naplánovaných integrovaných bloků. Kapacita třídy je 12 dětí, z toho 7 dětí chodí každý den, ostatní děti mají stanoveny dva dny v týdnu. Už dva roky máme převahu chlapců.

7.1 Charakteristika skupiny dětí

Jména dětí byla změněna

- 1) Nejstarší z dětí je David (3r 4m). Vietnamec, jehož rodiče nemluví česky, komunikujeme převážně s dědečkem. David je bystrý a vnímavý, už před půl rokem zvládal skládat celou abecedu a uměl pojmenovat anglicky písmenka, po mně je umí opakovat česky. Rozumí dobře, ale zatím moc nemluví.
- 2) Michal (3r 0m) je jedináček, má slušnou slovní zásobu, jediný z dětí skvěle ovládá barvy (bezchybně i odstíny). Preferuje levou ruku a je nespavec. Neusne, ale odpočívá rád, povídá si nebo si čte.
- 3) Josefína (2r 10m) výborně zvládá sebeobsluhu, dobře rozumí, mluví v jednoduchých větách. Občas je temperamentní, ale poslechne, když ji napomenou. Bývá často nemocná.
- 4) Markéta (2r 10m) je ve školce od jednoho roku. Citlivá, s častými výkyvy emocí – ze smíchu do pláče a obráceně. Sebeobsluha i řeč je velice dobrá, také krásně zpívá i

intonuje. Právě prožívá těžké chvíle po rozvodu rodičů, kdy byla nastolena střídavá péče. Ráda se mazlí.

5) Šimon (2r 9m) má českého tatínka, ruskou maminku. Šimon tráví hodně času s ruskou babičkou. Citlivý a tichý chlapec. Má batolecí chůzi a nohy ještě hodně do O. Je potřeba cvičit jemnou motoriku. Je znát, že babička za něj vše dělá.

6) Matěj (2r 5m) nastoupil v lednu, do školky chodí druhý měsíc. Moc nemluví, zvládá pár slov, nosí si tašku s auty a miminko na spaní. Rád hromadí hračky, preferuje levou ruku. Rychle si našel kamarády, nejvíc si rozumí s Michalem a Davidem. Na rodičovské byl tatínek, Matěj je samostatný. Hodně se na mě upnul, za ruku chce chodit jen se mnou. Rád pozoruje.

7) Anna (1r 11m) nastoupila v jednom roce. Na rozdíl od předchozích dětí chodí po obědě domů. Má dva starší bratry. Anička je klidná, poslušná a rozvázná. Z domova zvyklá na děti, se všemi si rozumí a snaží se vyrovnat ostatním.

Děti navštěvující školku dva dny v týdnu:

8) Viliam (3r 2m) má českou maminku a slovenského tatínka, často se mu do řeči připlou slovenská slovíčka. Z dětí má nejlepší slovní zásobu, je přemýšlivý, dobře se s ním komunikuje. Je znát, že maminka za něj vše dělá. Špatná sebeobsluha se lepší velmi pomalu.

9) Jiří (3r 10m) a 10) Petr (2r 6m) jsou bratři. Chlapci nastoupili před třemi měsíci, jsou tiší, většinou si hrají spolu. Hodně nás pozorovali, než se osmělili. K rozcvíčkám se připojili teprve nedávno. Mladší Petr je stydlivý, starší Jiří vybíravý v jídle, komunikují s námi dobře.

11) Viktorka (2r 3m) je jedináček, má ráda pohyb, stále běhá. Rozhazuje hračky, u ničeho nevydrží. Nemluví, dokáže říct jen hopiti, což je její plyšák. Na své jméno nereaguje. Je nespoutaná a ráda si dělá, co sama chce.

12) Jáchym (2r 3m) je veselý a hravý kluk. Zatím moc nemluví, ale zvládá pár slov. Má nového sourozence, začal žárlit a občas ubližuje dětem. Do školky si nosí hračky z domova, ale nemá problém půjčit je kamarádům, sám si hraje se školkovými.

13) Jindřich (2r 1m) byl velký oříšek. Hodně upnutý na maminku, stále plakal. Navrhovali jsme na čas přerušit docházku. To nebylo rodiči vyslyšeno, ale po čtyřech měsících se konečně zlepšil a už tolik nepláče. Potřebuje stále zaměstnávat.

Naši benjamínci 14) Dominik (1r 6m) a 15) Sofie (1r) jsou zde noví, první měsíc s námi. Adaptace probíhá bez problémů, děti jsou spokojené a pohodové. Oba zatím pozorují nebo si hrají.

7.2 Maškarní veselice

CÍL: rozvoj pohybových dovedností

VÝSTUP: dítě se zapojí do cvičení

Je únor, máme masopustní týden. Rozcvička je zvolena k tématu „Masopustní veselice“. Zúčastnilo se 8 dětí. Část z nich navštěvuje školku pouze dva dny v týdnu. Děti použité říkánky dobře znají, patří do stálého repertoáru, který často obměňujeme. Tuto rozcvičku jsme cvičili asi týden. Zpočátku se děti zapojovaly méně, rovněž říkánky nebylo tolik. Postupně jsem přidávala další, s opakováním rostl zájem dětí. Nejmladší děti se přidávaly postupně, např. Jindra chvíli seděl a díval se, hltal očima a snažil se ukazovat vsedě. Zohledňujeme přání dětí i jejich věk.

Uklízečí písničkou dáme dětem pokyn k úklidu hraček. Zatímco hrají na klavír a zpívám (melodie Pec nám spadla), děti sklízí hračky:

Uklízíme, uklízíme, všechny hračky do polic, na stole a na koberci nezbude už vůbec nic. Potom ještě zastrčíme ke stolečku židličky, můžeme si zatleskati, jsme šikovné dětičky. *Na cvičení si děti zují bačkory a srovnají do řady (cvičení motoriky).*

1. BUBLINA = svolávací říkánka

- chodíme v kruhu, ruce rozpažené jako křídla, kolébavá chůze, na slova prásk tlesknu nad hlavou, a bum jdeme do podřepu a dlaněmi bouchneme do koberce, účelem je vytvořit kruh, proto se nakonec chytíme za ruce:

Pozor velká novina, přiletěla bublina.

Bu-bli-na se na-fu-ku-je, nad ko-peč-kem po-le-tu-e.

Při-le-tě-la nad náš dům, u-dě-la-la PRÁSK a BUM!

(od bubliny natahujeme slabiky, můžeme zpívat)

2. DOBRÉ RÁNO = přivítací říkánka

Dobré ráno, dobrý den, dneska si to užijem - *držíme se za ruce a klaníme se k zemi*

Zamáváme sluníčku, pohladíme travičku - *máváme nad hlavou, hladíme koberec*
 A kdo dnes tu s námi není - *kroutíme hlavou a rukama ne, ne, ne*
 Tomu pošlem pohlazení a pusinku - *pohladíme děti, pusu a zamáváme*
 Kamarádi, máme vás rádi (*můžeme se zeptat dětí, kdo dnes chybí – rozvoj řeči a paměti*)

3. BROUČEK

Malý brouček spinká v trávě - *dřep, ruce sepnout pod hlavu*
 Probudil se dneska právě - *do stoje a zvednout ruce nad hlavu*
 Protáhl si nožičky - *střídavě natahujeme nohy před sebe*
 Hlavičku i ručičky - *chytíme hlavu, natáhneme ruce před sebe*
 Na nohy vzal bačkorky - *ukážeme dolů na nohy*
 A utíkal do školky - *rozběhneme se v kruhu po místnosti*
Děti běží, zpíváme písničku Utíkej Káčo, utíkej (po první sloce změním směr)

4. UTÍKEJ, KÁČO, UTÍKEJ

Utíkej, Káčo, utíkej, utíkej, honí tě kocour divokej, divokej, honí tě kocour divokej
 Utíká Káča, co může, co může, kocour ji chytit nemůže, nemůže, kocour ji chytit nemůže.

(- na konci se chvíli vydýcháme, nahoru nádech, dolů výdech)

Obrázek č. 1: Utíkej, Káčo

U - tí - kej, Ká - čo, u - tí - kej, u - tí - kej, ho - ní tě ko - cour
 di - vo - kej, di - vo - kej, ho - ní tě ko - cour di - vo - kej.

Zdroj: Kulhánková, E. (2006). *Taneční hry s písničkami: od 4 let do 9 let*. Praha: Portál.

5. ŠAŠEK – pohybová říkánka

Když se tahá za šňůru - *ruce nad hlavu, ručujeme po provazu*
 Leze šašek nahoru - *naznačujeme chůzi po žebříku*
 Rozhazuje rukama - *máváme*

Vykopává nohama	- vykopáváme
Rolničkami zazvoní	- spojíme ruce nad hlavou, kterou kýváme
Nakonec se ukloní	- úklona

6. PEKLA VDOLKY

Pekla vdolky z bílé mouky	- plácáme dlaněmi napravo i nalevo
Sypala je perníkem	- prsty naznačujeme sypání zleva doprava a obr
Házela je Honzíkovi	- házíme k oknu jednou rukou
Otevřeným okýnkem	- druhou rukou
Jez Honzíku, jsou dobré	- zobeme z dlaně
Jsou perníkem sypané	- sypeme zprava doleva a obráceně
Jestlipak ti budou chutnat	- ruce v bok a pohupujeme se v kolenou
Upečeme takové	- tlesk vpravo, tlesk vlevo
Hrách a kroupy to je hloupý	- ruce v bok a nastavit dlaně (zevní rotace)
To my máme každý den	- s pohupováním v kolenou
Ale vdolky z bílé mouky	- tlesk vpravo, tlesk vlevo
Jenom jednou za týden	- pěstička s palcem nahoru

Obrázek č. 2: Pekla vdolky

Zdroj: Šimanovský, Z., & Tichá, A. (2016). *Lidové písničky a hry s nimi*. Praha: Portál.

7. PEKAŘ PEČE HOUSKY

Pekař peče housky	- plácáme do dlaní z jedné strany na druhou
Uštipuje kousky	- naznačujeme zobání palcem a ukazovákem
Pekařka mu pomáhá	- plácáme do dlaní
Uštipují oba dva	- zobeme střídavě pravou a levou

8. KOMINÍČEK_– opět natahujeme slabiky, skoro zpíváme

Kominíček šel na půdu	- <i>chůze po žebříku</i>
Kominíček štětku vzal	- <i>ruku v bok, druhou máváme nad hlavou</i>
Kominíček šel na půdu	- <i>chůze po žebříku</i>
Aby saze vymetal	- <i>ruku v bok, druhou máváme nad hlavou</i>
Kdepak jsou ty hodné děti	- <i>ruku nad oči, vyhlížíme do stran</i>
Ty já pěkně pohladím	- <i>hladíme se po vláskách navzájem</i>
A kde jsou ty zlobivé	- <i>vyhlížíme</i>
Metličkou je vyplatím	- <i>tlučeme rukama z boku do nohou</i>

9. TETKA

- *děti utvoří dvojice, stojí proti sobě, drží se za ruce a zvedají jednu a druhou nohu, na koho nezbude kamarád, cvičí s učitelkou, protahujeme slabiky*

Tetka, kam jdete, co to nesete.	- <i>dvojice se kývají ze strany na stranu a</i>
Škatuličky na špendlíčky, nosím po světě.	- <i>střídavě zvedají nohy do stran</i>

10. LETADLO

- *chodíme v kruhu s rozpaženýma rukama, po „pilotovi“ změníme směr*

Letadlo se vznáší, nad ulicí naší, *jméno chlapce* číhá za plotem, táto, budu pilotem.

Letadlo se vznáší, nad ulicí naší, *jméno dívky* číhá za hruškou, mámo, budu letuškou.

11. KOLO, KOLO MLÝNSKÝ

- *chytíme se za ruce a vytvoříme kruh*

Kolo, kolo mlýnský, za čtyři rýnský	- <i>děti se drží za ruce a chodí v kruhu</i>
Kolo se nám polámalo, mnoho škody nadělalo	
Udělalo bác	- <i>pustíme se a všichni si klekneme</i>
Vezmeme si hoblík pilku	- <i>naznačujeme pilování</i>
zahrajem si ještě chvílku	
Až to kolo spravíme	- <i>boucháme kladivem</i>
Tak si něco povíme	- <i>ruce před pusou, šeptáme</i>
Že je bubák v komíně	- <i>tleskáme a překlápíme dlaně</i>
Upečený na kmíně	- <i>stoupneme si</i>

A takhle se zatočíme

- točíme se

12. HOKY KOKY - děti stojí v kruhu a opakují po mně

Dáme ruku tam a ruku sem, tam sem tam sem a pak s ní zatřeseš,

Uděláme hoky koky rotaci, ať máme legraci. - ruce v bok, zatočíme se a zatleskáme

- vystřídáme obě ruce, dále měníme části těla – nohu, hlavu, zadek, ucho, rameno atd.
(podle zájmu a pozornosti dětí)

7.3 Evaluace

Tabulka č. 1: Karneval

Jméno	Věk	Docházka	Aktivity	Vynechání aktivity	Zapojení pohybu	Zapojení slova	Zapojení zpěvu
Michal	3	D	12	0	+	+	+
Matěj	2,5	D	10	-1,2	+	částečně	-
Markéta	2,10	D	12	0	+	+	+
Šimon	2,9	D	12	0	+	částečně	částečně
Anna	1,11	D	12	0	+	částečně	-
Viliam	3,2	T	12	0	+	+	+
Viktorie	2,3	T	9	-3,7,8	+	-	-
Jindřich	2,1	T	11	-8	+	-	-

(legenda: D = denní docházka; T = dva dny v týdnu; + plně se zapojil, částečně, - nezapojil se)

Zdroj: Šeráková (2021)

Téma: karneval, masopustní veselice

Počet dětí: 8 dětí, 3 dívky a 5 chlapců

Věk: nejmladší 1r 11m, nejstarší 3r 2m

Časová náročnost: cca 20 minut i déle, záleží na zájmu dětí a dalších okolnostech, např. prodlevy při tvoření dvojic nebo kruhu, jak jsme sehraní...

Docházka:

- každý den D

- dva dny v týdnu T

Aktivity:

Z celkového počtu 12 aktivit pouze tři děti vynechaly některou z nich

V tabulce je daná aktivita zaznamenaná číslem v pořadí, jak jdou za sebou.

Spolupráce a soustředění dětí v aktivitách a zapojení dětí:

+ zapojil se

- nezapojil se

částečně - znamená, že dítě se chvíli jen dívalo, řeklo jen pár slov, v případě zpěvu vydávalo zvuk

- Matěj jako vždy se zpočátku díval, vynechal 2 první aktivity, při běhání se k nám přidal

- Jindřich zůstal sedět na zemi a pozoroval nás a ukazoval s námi vsedě

- Viktorka po úvodním běhu vydržela první cvik a ztratila zájem, bezcílně běhala mezi námi, proto jsem ji poslala na židličku, abychom ji při cvičení nezranili. Chvíli se dívala a pak zase přiběhla. U aktivit 7 a 8 ztratila pozornost a na chvíli zase odběhla.

8 VÝSLEDKY

Připravený program byl určený pro děti batolecího věku, tedy děti dvouleté. Jednoduché říkánky zvládnou pohybově ztvárnit i děti mladší. Protože v současné době v celém světě probíhá pandemie, není docházka dětí ve školkách úplná. To se bohužel promítlo i v této práci. Z celkového počtu 12 dětí se zúčastnilo 8 dětí, což je i tak vysoké číslo. Z toho 5 chlapců a 3 dívky. Je potřeba zohlednit pravidelnou docházku. Pět dětí sledovaného vzorku chodí do školky každý den (v tab. D), zbylé tři děti jen dva dny v týdnu (v tab. T). Aktivity jsou označeny čísly pro lepší objektivní hodnocení. Další údaj značí, která aktivita byla dětmi vynechaná. Poslední tři okénka zaznamenávají míru zapojení dětí v jednotlivých složkách. Hodnotila jsem zapojení:

1. pohybu a těla

2. mluvní projev – zapojení řeči

3. zpěv - spojení hlasu s melodií, poslech.

Z tabulky je patrné, že se zapojili všichni, a vydrželi až do konce. Chvíli trvalo, než se dětem podařilo vytvořit dvojice (u říkánky Tetka). Časová prodleva byla i při utváření kruhu. Na závěr u nové říkánky Hoky koky vládlo veselí, děti se dobře bavily.

Přivítání je rituál, kterým pokaždé začínáme naše cvičení. Děti jsem se zeptala, kdo tu s námi není, abychom si připomněli děti, které chybí. Děti tak měly příležitost vzpomenout na kamarády, procvičit si paměť i řeč. Po přivítání jsme pokračovali rušnou částí. Matěj je nováček, který nastoupil docházku s Novým rokem, má ve zvyku nás pozorovat. Aktivně se začal zapojovat teprve nedávno právě v té části, kdy děti běhají. Běh děti velice bavil. Bylo potřeba hlídat, aby děti běžely vždy jedním směrem. Při změně směru jsem všechny raději zastavila, aby nedošlo ke srážce. Po rušné části následovaly klidnější činnosti a vydýchání. Všechny říkanky děti znají, jelikož je máme ve stálém repertoáru, který měníme. Jednotlivé cviky jsem propojila komentářem – co je to karneval, na správném karnevalu nesmí chybět šašek, teď si na hostinu upečeme vdolky, hned jsme přidali i housky, oblékneme masku kominíčka, atd. Snažila jsem se o prožitkové učení a používala velká gesta, přeháněla jsem a hrála si s dětmi. Zařadila jsem i prosociální aktivity - cvičení ve dvojicích (Tetka), jména dětí (Letadla) a společnou hru – Kolo mlýnský, které mají rádi všichni. Je to neúnavný šlágr. Překvapením pro mne byla zcela nová písnička Hoky koky, protože tu děti neznaly. Mé obavy, že je nebude bavit, protože ke konci už se zvyšuje únava a děti se tolik nesoustředí, se nenaplnily. Děti si zábavnou a veselou formou zopakovaly části těla.

Metodický materiál, který mám v zásobníku, hledám v knihách pro děti a také na internetu. Využívám hodně internetový portál Pinterest nebo Google, kam vkládají učitelky své příspěvky. Většinou se jedná o materiály, které jsou vyzkoušené a u dětí osvědčené. Některé materiály si přizpůsobuji tak, aby byly přitažlivé i pro nejmladší věkovou skupinu, hodně improvizuji. Zvukové nahrávky použítme z CD nebo YouTube, někdy doprovázím hrou na klávesy. Většina říkánek, které byly použity v této práci, pochází ze zásobníku mé kolegyně Ivany Suché, se kterou jsem v naší školce začínala. Jako zdravotní sestra pracovala v jeslích i v dětském domově. Předala mi své zkušenosti s malými dětmi, hodně věcí jsem od ní převzala.

Podmínky pro uvedené činnosti byly dobré. Třída slouží ke hře i ke spaní, prostor není sice velký, ale je dostatečný. Jako dětská skupina máme stanovený nejvyšší počet dětí ve třídě na dvanáct. (Jelikož část dětí navštěvuje jesle jen dva dny v týdnu a po obědě odchází domů, je přijato 15 dětí.) V současné době ho ale ani nenaplníme, což je ku prospěchu věci. Při menším počtu se mohu dětem věnovat více individuálně.

Můžeme si dovolit činnosti přizpůsobit přání dětí, protože na každého se dostane. Mám podporu i ze strany druhé učitelky a asistentky, která nám pomáhá s dětmi při náročnějších činnostech, nebo si bere nejmladší děti stranou. O všechny děti je tak dobře postaráno a nemusíme se bát, že si někdo ublíží.

Z mého pozorování plyne, že pohyb, jakákoliv jeho forma, je dětem vlastní a přirozená. Žádná z aktivit, které jsem vybrala pro děti v dnešní rozcvičce, nebyla špatně přijata. Ani nebyla náročná tak, aby ji dítě nezvládlo. Právě naopak. Děti cvičily s radostným nábojem a silným prožitkem. Důkazem je závěrečná písnička s pohybovou složkou. Nečekala jsem takovou spolupráci. Většinou nové věci zařazuji na začátek, kdy děti nejsou unaveny a mají větší chuť do cvičení.

9 DISKUZE

Hudebně pohybové říkánky jsou vhodným prostředkem k rozvoji dětí po všech stránkách. Při realizaci asi dvacetiminutového pásma jsem sledovala zapojení a soustředěnost dětí, přičemž bylo nutné zohlednit i druhotné faktory. Je logické, že děti navštěvující školku každý den, jsou v činnostech zdatnější, protože je provádějí denně, pravidelně. Velký vliv na soustředění dítěte má věk a vyzrálost. Nejmladší děti ve skupině chvílemi odpočívaly a při tom sledovaly a „nasávaly“ naše počínání. Volila jsem činnosti jednodušší na provedení. Děti raného věku se často do aktivit zapojují pasivně, pozorují a poslouchají. Postupně se osmělují a přidávají k aktivitě (Splavcová, Kropáčková, 2016). Zvolené aktivity byly směřované ke karnevalu, tedy veselé a dovádivé. Proměnou v pohádkové bytosti jsme zapojili i představivost. Barvitý popis voňavých upečených vdolků na pořádnou hostinu děti naladil k dobré spolupráci. Pohybovým ztvárněním oblíbené zpívánky děti tleskaly do rytmu, procvičily jemnou motoriku při posypu vdolků perníkem a zároveň smysly, když jsme nakonec všichni čichali, jak upečené vdolky voní. Pouhá jedna hudební říkánka splnila vzdělávací cíle většiny dílčích oblastí a naplnila klíčové kompetence zpracované v Rámcově vzdělávacím programu předškolního vzdělávání. Důležitá byla i nabídka činností, které se střídaly podle zájmu dětí. Zájem dětí ovlivňuje spousta dalších faktorů. Složení stejně starých dětí ve skupině nezaručuje stejný zájem. Je nutné zohlednit vývojová specifika jednotlivých dětí, které z velké míry plynou i z podnětnosti prostředí, ve

kterém děti vyrůstají. Potvrdilo se, že pokud si s dětmi hodně hrajeme, mluvíme a zpíváme, děti si rychle tyto aktivity osvojují. Tyto činnosti mají pozitivní vliv na emoční a psychickou stránku osobnosti, celkovou spokojenost (Matějček, 2005; Vágnerová, 2012; Spock, 2013). Pohyb je základní biologickou potřebou dítěte. Prostřednictvím pohybu se dítě seznamuje s okolním prostředím a učí se ovládat své tělo. Dítě se pohybem vyjadřuje a učí se komunikovat s ostatními. Pohyb je spojen s vývojem tělesným, psychickým i sociálním, proto se uplatňuje při výchově dítěte ve všech oblastech (Dvořáková, 2011). Pohyb jsme doprovodili jak slovem, tak melodií. Při realizaci aktivit jsem záměrně používala výraznou až přehnanou gestikulaci. Děti mají tuto formu rády a hned se ke mně přidaly a napodobovaly jednoduché pohyby. Hry s jednoduchým náznakovým vyjádřením v písních jsou dětem blízké, rozvíjí hudební představivost. Hrou na tělo se děti postupně odpoutávají od slovního rytmu a učí se vyjadřovat říkadla nebo písně hudebním rytmem. Upevňují koordinaci hudby a pohybu v pohybových ztvárněních písní. Do dvou let věku předškolního dítěte se neuskutečňuje osvojování nových melodií na základě hudebně analytických operací, ale především mechanickou pamětí. V tomto období se mohou děti naučit intonačně čistému zpěvu (Kodejška, 1991). Malé děti mají hudbu rády, zpívání a poslech hudby je provází už od kolébky. Jednoduché texty v lidových písničkách a říkadlech s tancem hravou formou rozvíjí smysl pro rytmus, hudebnost a přirozený pohyb (Kulhánková, 2008). Současně mají pozitivní vliv na vnímání a pozornost, rozvoj řeči a cvičení mluvidel.

Ve své práci jsem se zaměřila na aktivity k procvičení těla, upevnění lokomoce a motoriky v součinnosti s mluvním projevem a zapojením hudby, melodie a rytmu. Potvrdilo se mi, že i když je každé dítě na jiné mentální i vývojové úrovni, přesto mají stejný zájem. Pohybové říkánky nás spojují. Vedou k rozvoji porozumění řeči a jejím verbálním projevům. Zlepšují pohybové dovednosti dětí, hudební vnímání a cit. Vedou k dobrému pocitu a celkové spokojenosti, pomáhají i v rozvoji myšlení a mají nepochybně i sociální a výchovný rozměr. Jsou výborným prostředkem k naplnění všech cílů v RVP PV.

METODICKÁ ČÁST

Metodická část je rozdělena na metodiku č. 1 a č. 2.

Metodika č. 1 poskytuje návod na skladbu jednotlivých rozcviček podle jednoduchého systému. Říkáanky měníme a kombinujeme podle potřeb.

Metodika č. 2 obsahuje zásobník říkadla a písniček podle témat

Říkáanky a písničky si děti dobře zapamatují, pokud se často opakují. Důležitá je pravidelnost. Každý den stačí desetiminutová rozcvička, která děti zabaví a současně procvičí tělo, řeč, paměť, myšlení i vnímání. Děti se učí spolupracovat a upevňují si správné návyky. Učitel po celou dobu cvičí s dětmi a zároveň zpívá, komentuje a předvádí. Děti se připojují postupně podle svých možností. Do cvičení děti nenutíme, některé děti potřebují nejdříve pozorovat a chvíli trvá, než se osmělí. Důležité je pracovat s radostí, výrazně předvádět, a nebát se až komicky přehánět. Dětem se taková forma líbí.

Metodické materiály

Jak už bylo řečeno výše, pohyb je přirozenou biologickou potřebou dítěte, která souvisí s růstem a vyžíváním centrální nervové soustavy. Proto je vhodné vybírat takové činnosti, které vycházejí ze samozřejmých potřeb dítěte. Učení dětí zapojením všech smyslů přináší všestranný rozvoj dítěte. Dítě si snáze zapamatuje, zároveň se nenásilnou formou hry zabaví, učí a zdokonaluje. K tomu používáme poezii pro děti.

Základy pěkného vztahu k literatuře a poezii se vytváří už v raném dětském věku. Děti samy projevují zájem o říkadla, rýmovánky, písničky blízké jejich chápání.

Poezie pro děti se skládá z různých říkadla, rozpočítadel, škádlivek, vyprávěnek, které mohou děti pobavit, rozesmát, ale i poučit, motivovat ke hře, podnítit k přemýšlení, k rozmluvení se. Rozvíjí cit pro jazyk, rytmus i paměť.

Říkadlo

= krátký rytmizovaný celek určený pro děti k recepci a reprodukci, jedním z charakteristických znaků říkadla je konkrétnost, názornost, obraznost, hravost a emocionálnost

Rozpočítadlo

= slovní hříčka, rytmicky skandovaná nebo říkadlovou melodií zpívaná s doprovodným pohybem ukazování v pohybových hrách

= neznámé výrazy v sobě ukrývají tajemství, vyvolávají pocity očekávání, vzrušení

10 METODIKA Č. 1

Cvičení doporučuji skládat v tomto pořadí za sebou, osvědčilo se mi po přivítání začít během. Děti se vyběhají, odreagují, uvolní a lépe pak spolupracují.

1. RUŠNÁ ČÁST

– říkánky na běhání v kruhu

2. PROTAHOVACÍ CVIČENÍ

– říkánky a písničky s pohybem

3. PROSOCIÁLNÍ CVIČENÍ

– říkánky s držením se za ruce v kruhu nebo ve dvojicích

4. HRY

– odreagování, zábava, uvolnění

10.1 Rušná část

- říkánky, které ústí v běh, při němž můžeme zpívat další písničky

TANČILA MYŠIČKA, TANČILA

Tančila myšička, tančila,

- *ruce v bok, točíme se*

až se jí hlavička točila.

- *chytíme si hlavu*

Sedla si, zdřímla si,

- *dřepneme, ruce sepnout pod hlavu*

poslyšte, co se jí zdálo!

- *naznačujeme prstem*

Že sluníčko krásně svítí,

- *stoupneme, kulaté sluníčko*

že na louce roste kvítí.

- *rozkročit, ohnout, hladit koberec*

Že se velká kola točí,

- *točit velká mlýnská kola rukama*

A to s koňmi jede kočí! Hyjá jedeme...

- *rozeběhneme se*

BROUČEK

Malý brouček spinká v trávě.

- *dřep a sepneme ruce pod hlavu*

Probudil se dneska právě.

- *do stoje a ruce protahovat nahoru*

Protáhl si nožičky,

- *natáhnout nohy před sebe*

hlavičku i ručičky.

- *chytit hlavu, předpažit*

Na nohy vzal bačkorky,

- *ukážeme na nohy*

a utíkal do školky.

- *rozeběhneme se a běžíme*

ŠLAPU SI TO DO ŠKOLKY

Šlapu si to do školky, pro kluky i pro holky. *-chůze po prostoru*

Tam se na mě všichni těší, tam mám svoje bačkorky.

Celé opakujeme, jen měníme pokyny:

Cválám, jdu po špičkách, jdu po patách, jdu pozpátku, běžím, atd.

ČÁRY, MÁRY, POD KOČÁRY, AŽ JE TADY...

Pejsek – zpíváme písničku „Skákal pes“ a děti hopsají

Kočka – lezeme ve vzporu dřepmo s písni „Kočka leze dírou“

Had – plazíme se s říkánkou „Had leze z díry“

MEDVĚDÍ HONIČKA

Ty medvěde chlupatý, co máš kožich na paty, rychle, rychle pospíchej,

všechny si nás spočítej. 1, 2, 3, 4, 5, už nás začni honit teď!

10.2 Protahovací cvičení

Pohybové říkanky s ukazováním k procvičení a protažení

HODINY

Bim bam hodiny *- rukama stříšku nad hlavou, kýváme hlavou*

Chloubka naší rodiny *dopředu a dozadu*

Tik tak budičku *- změníme směr – zleva doprava*

Vzbudíš naši holčičku

LEZE JEŽEK

Leze ježek, leze v lese, jablíčko si domů nese.

Děti v lese běhají, ježka všude hledají.

Ježek píchá do všech stran, já se chytit nenechám.

Děti v lese běhají, ježka všude hledají.

Do listí se zahrabal, od té doby spal a spal.

ZVÍŘÁTKA

Žába skáče, kvaky, kvak, a takhle prý chodí čáp.	- z bobku vyskočit, ruce nahoru, prsty roztáhnout - chůze vysokým krokem, ruce klapají
Takhle malá káčátka, tak mňoukají koťátka.	- dřep, ruce sepnout za záda, batolící chůze - klek, kočičí hřbet, mňoukáme
A už cválá koníček, na něm sedí Jeníček.	- běh, rukama držíme uzdu, jazykem koníka - jména můžeme měnit, sed na zem
A takhle se plazí had, syčí, že má hrozný hlad.	- leh, plazíme a syčíme - rukama hladíme břicho
Pejsek štěká haf, haf, haf, uděláme na něj baf!	- lezení po čtyřech - baf, vyskočíme
Takhle chodí medvědi, je jim dobře na zemi.	- stoj rozkročný, ruce nahoru, houpavé přeskoky - všichni se seběhneme a obejmeme

KOČIČKA

Mňau, já jsem kočička, klíží se mi očička.	- spojíme palec a ukazovák, naznačíme fousy - pohladíme přivřené oči
Vemte si mě do klína, Tam se krásně usíná.	- spojíme ruce jako když chováme miminko - naznačíme spánek
Mňau, já jsem kocourek, Vyběhl jsem na dvorek.	- pomalu vykračujeme - běh na místě
Chutě, chutě za myší, Ať nás nikdo neslyší.	- jdeme krokem - prst na pusu pssst

JÓGA

- podle Hanky Luhanové Lali cvičí jógu
- jednoduché ásany za doprovodu tiché klidné hudby (zvonečky, zpěv ptáků...)
- protažení těla s básničkami, v knize jsou jednotlivé pozice blíže vysvětleny
- hodí se na zklidnění dětí např. před obědem

NAMASTÉ – pozdrav Slunci – stojíme na podložce, sepneme ruce nad hlavou, pomalu je suneme před hrudník a s mírnou úklonou řekneme Namasté a narovnáme se

PES – Posadím se na paty, uděláš to také ty? Koukej, čtyři nohy mám, propnu je a narovnáám, zadeček až do nebes, protáhnu se jako pes.

KOČKA – Každá kočka velmi ráda protáhne si krásně záda. Nahrbí se, koukne k bříšku, posnídala ráno myšku.

STROM – Místo nohou máme kmen a kořeny v zemi (pozice strom), stát rovně a nespadnout umíme jak stromy.

MOTÝL – (turecký sed) Já když spojím nohy, k létání mám vlohly. Jako motýl létám světem, mávám křídly dolů dětem. Poleť i ty, neváhej, křídly také zamávej.

ČMELÁK - čmelák bzučí hluboce, až se všechno chvěje. Zavři oči, nadechni se a zabzuč si směle.

SEMÍNKO – Když semínko zasadím, do dřepu se posadím. Sepnu ruce, v cuku letu, mámo koukej, já ti kvetu!

SLUNÍČKO – Ruce jako paprsky z nebe k zemi svítí, zářím jako sluníčko na rozkvetlé kvítí.

KOBRA – Když je kobra zvědavá, hlavu i trup zvedne, rozhlédne se, zasyčí, a pak si zase lehne.

KÁMEN – Kámen, ten se ani nehne, leží jak ty skrčený. Zavři oči, oddechni si, relaxuj po cvičení.

ZVONEČEK – sed turecký, spojené dlaně nad hlavou, srovnat záda, ramena tlačit dolů. S výdechem pomalu uklánět hlavu doprava, s nádechem zpět, s výdechem doleva, s nádechem zpět. Úklony opakujeme, jako zvoní zvon: bim, bam, bim, bam...

(uvolňuje krční páteř, může pomoci od bolesti hlavy)

DECHOVÉ CVIČENÍ – sfouknutí svíčky

Pohodlný sed, dlaně na bříšku, zhluboka nádech nosem, bříško se pomalu zvětší. Pusu našpulit a pomalu vzduch vyfouknout ven, jako sfouknutí svíčky.

10.3 Prosociální cvičení

PROCHÁZKA PO OBLOZE – ve dvojicích

Na procházku jdou hvězdičky

a drží se za ručičky.

- *chůze ve dvojicích*

Na všechno se dívají,

při tom pozor dávají.

- *při chůzi otáčíme hlavou do stran*

Neštěstí by bylo rázem, - *chůze po špičkách*
kdyby nějaká spadla na zem. - *pustíme se a lehne si na zem*

TETKA (říkánka je krátká, opakujeme 2x)

Tetka, kam jdete, co to nesete. - *dvojice, držíme se za ruce*
Škatuličky na špendlíčky nosím po světě. - *střídavě zvedáme nohy nahoru*

LETADLA – v praktické části Maškarní veselice

PEC NÁM SPADLA

Pec nám spadla, pec nám spadla, kdopak nám ji postaví? - *děti v kruhu se drží za ruce*
Starý pecař není doma a mladý to neumí.
Zavoláme na dědečka, ten má velké kladivo. - *ruce k ústům, voláme*
Dá do toho čtyři rány a už je to hotovo. - *zatukáme a zatleskáme*

Obrázek č. 3: Pec nám spadla

Pec nám spad - la, pec nám spad - la, kdo - pak nám ji po - sta - ví,
sta - rý pe - cař ne - ní do - ma a mla - dý to ne - u - mí.

Zdroj: Kulhánková, E. (2006). *Taneční hry s písničkami: od 4 let do 9 let.* Praha: Portál.

KOLO, KOLO MLÝNSKÝ

- podrobně popsáno v praktické části Maškarní veselice

Obrázek č. 4: Kolo, kolo mlýnský

Jiná – známější – verze:

Ko - lo, ko - lo mlýn - ský, za čty - ři rýn - ský, ko - lo se nám
po - lá - ma - lo, mno - ho ško - dy na - dě - la - lo, u - dě - la - lo bácl.

Zdroj: Kulhánková, E. (2006). *Taneční hry s písničkami: od 4 let do 9 let.* Praha: Portál.

PÁSLA OVEČKY

- Pásla ovečky v zeleném háječku, - *držíme se za ruce a jdeme v kruhu*
pásla ovečky v černém lese.
Já na ni: dupy dupy dup, - *kruh se zastaví, se slovy dupy... dva kroky vpřed*
ona zas cupy cupy cup. - *a cupy ...zase dva kroky vzad*
Houfem ovečky seberte se všecky, - *pohupování v kolenou a natáčení do stran,*
houfem ovečky seberte se. - *stále se držíme za ruce a pohupujeme jimi*

Obrázek č. 5: Pásla ovečky

Pá - sla o - ve - čky v ze - le - ném há - je - čku,
pá - sla o - ve - čky v čer - ném le - se.
Já za ni: du - py du - py dup. O - na zas: cu - py cu - py cup.
Hou - fem, o - ve - čky, se - ber - te se vše - cky,
hou - fem, o - ve - čky, se - ber - te se.

Zdroj: Šimanovský, Z., & Tichá, A. (2016). *Lidové písničky a hry s nimi*. Praha: Portál.

ČERVENÝ ŠÁTEČKU

- tancujeme s červeným šátkem, který má každé dítě v ruce
 - šátek můžeme po písničce využít k jednoduchým cvikům (házení nad sebe a chytání, obíhání šátku dokola, běh a mávání šátkem nad hlavou, hopsání přes šátek, apod.)
- Červený šátečku kolem se toč...op.3x - *ruce s šátkem v bok, otáčíme se dokola*
Můj milý se hněvá, já nevím proč...op. 3x - *zastavíme se a zvedneme ruce nahoru*
Ref.: Trala lala lala červená fiala - *točíme se dokola doleva*
Trala lala lala fialenka. - *točíme se doprava*
Když jsem si v potoce ruce myla ... op. 3x - *nakročíme vpřed a naznačíme mytí rukou*

Obrázek č. 6: Červený šátečku

Čer - ve - ný šá - teč - ku, ko - lem se toč,
 Můj mi - lý se hně - vá, já ne - vím proč,
 ko - lem se toč, ko - lem se toč.
 já ne - vím proč, já ne - vím proč.
 Tra - la - la - la la - la - la, čer - ve - ná fi - a - la,
 tra - la - la - la la - la - la, bí - lá rů - že.

Zdroj: Šímanovský, Z., & Tichá, A. (2016). *Lidové písničky a hry s nimi*. Praha: Portál.

10.4 Hry

Hry opakujeme, dokud se nevystřídají všechny děti nebo dokud to děti baví.

Hry jsou zjednodušené tak, aby mohly hrát i nejmenší děti. Naučí se to tak, že zpočátku je učitelka vodí za ruku, než děti pochopí pravidla (Pešek)

ZAJÍČEK V SVÉ JAMCE

- děti se chytí za ruce a vytvoří kruh
- uprostřed kruhu sedí na bobku zajíček, prsty naznačí ouška
- pomalu jdeme v kroužku a zpíváme zajíčkoví, který po písničce vyskočí a vybere nového zajíčka

Obrázek č. 7: Zajíček v své jamce

Za - jí - ček v své jam - ce se - dí sám, se - dí sám.
 U - bo - žác - ku, co je ti, že ne - mů - žeš ská - ka - ti? Chu - tě skoč, chu - tě skoč a vy - skoč!

Zdroj: Kulhánková, E. (2006). *Taneční hry s písničkami: od 4 let do 9 let*. Praha: Portál.

CHODÍ PEŠEK OKOLO

- děti sedí v kruhu na zemi (nebo na židlích), Pešek chodí dokola
- zpíváme písničku, na slova *toho Pešek bouchne*, se Pešek dotkne kamaráda a dá se na útěk
- vybraný kamarád honí Peška, který si sedne na uvolněné místo, hra se opakuje

Obrázek č. 8: *Chodí pešek okolo*

Zdroj: <https://www.raj-not.cz/kytara-pro-kazdeho-1-jiri-horacek-1305/>

ZLATÁ BRÁNA

- učitelky stojí proti sobě, spojí se rukama nad hlavou a vytvoří bránu (nebo postavíme bránu z velkých pěnových kostek)
- zpíváme písničku a děti pochodují branou, kterou nesmí shodit nebo obejít
- na slova, *praštíme ho koštětem*, jdou ruce dolů, a koho uvězní, ten může dělat bránu

Obrázek č. 9: *Zlatá brána*

Zdroj: Kulhánková, E. (2006). *Taneční hry s písničkami: od 4 let do 9 let*. Praha: Portál.

KUBA ŘEKL

- jednoduchá hra k procvičení postřehu, částí těla a prostorové orientace
- děti plní příkazy uváděné slovy *Kuba řekl*, např. vyskoč nahoru, sedni si na zem, dej ruce nad hlavu, zatoč se dokola, sáhni si na nos, atd.

- správná verze hry je, že po vynechání slovního spojení *Kuba řekl*, nesmí děti zareagovat (lze zaměnit i jméno Pepa sedl nebo říci jen sedněte si)

11 METODIKA Č. 2

Inspirativní zásobník poskytuje praktický materiál zaměřený na různá témata

1. Říkáanky podle ročních období – podzim, zima, jaro, léto

2. Dopravní prostředky

3. Zvířátka – 3 hry

4. Muzikanti

5. Říkadla

6. Cvičení jemné motoriky s říkánkou

7. V koupelně

8. U stolu

9. Rozpočítadla

10. Písničky na matematickou pregramotnost

11. Doporučená literatura

11.1 Říkáanky podle ročních období

11.1.1 Podzim

DÝNĚ

Kutálí se líně

- *točíme rukama před tělem*

takhle velká dýně

- *opíšeme kruh shora dolů*

V břiše má sto semínek

- *střídavě míříme ukazováčky na břicho*

Malých dýních miminek

- *spojíme ruce a kolébáme*

BRAMBORA

Kutálí se ze dvora

- *točíme rukama před tělem*

Takhle velká brambora

- *opíšeme kruh shora dolů*

Neviděla, neslyšela

- *zakryjeme oči, uši*

Že spadla na ni závora

- *máváme rukama před tělem*

STOJÍ, STOJÍ BEDLA

Stojí, stojí bedla, ráda by si sedla, - *stoj na místě, sedneme si*
A vzala si pletení, noha už jí dřevění. - *pleteme jehlicemi, klepeme nohama*

JEŽEK

Leze ježek, leze v lese, jablíčko si domů nese. - *lezeme po rukou, zadek nahoře*
Děti v lese běhají, ježka všude hledají. - *běh na místě*
Ježek píchá do všech stran, já se chytit nenechám. - *ukazováčky míříme do stran*
Děti v lese běhají, ježka všude hledají. - *běh na místě*
Do listí se zahrabal, od té doby spal a spal. - *klek, hlavu stulit ke kolenům*

ŤUKÁ, ŤUKÁ DEŠTÍČEK

Ťuká, ťuká deštíček na široký deštníček. - *prsty pícháme do stran*
Ťuká, ťuká prstíkem, kdo je pod tím deštníkem? - *ruku k očím, pohled v dál*
To jsem já, panenka, točí se mi sukénka. - *ukážu na sebe a zatočím se*
Běžím, běžím ke sluníčku, osušit si svou sukničku. - *běh na místě, posadím se*

NECHOŇ TAM, PRŠÍ TAM,

Je tam velké bláto - *děti se chytí za ruce ve dvojicích a spolu se*
Upadneš, nevstaneš *točí dokola*
Budeš volat táto! - *ruce před pusou, voláme „táto“*

DEŠŤOVÉ KAPIČKY

Dešťové kapičky dostaly nožičky, - *běháme po třídě*
Běhaly po plechu, dělaly neplechu.
Kocour spal v okapu, plácly ho přes tlapu. - *dřepneme si*
Kocour se polekal, vyskočil, utíkal. - *vyskočíme a běžíme*

DRAK

Místo slunce, místo mraků - *znázorníme slunce, mrak*
je dnes nebe plné draků. - *křídla z rukou a máváme do stran*

První, druhý, vedle třetí, - počítáme na prstech 1,2,3
smutným nebem radost letí. - letíme

HÁDALY SE HOUBY

Hádaly se houby - ruce spojené nad hlavou a kolébání do stran
Hádaly se v lese
Kterou z nich si houbař - ukazujeme na ostatní
V košíku odnese - neseme košík, máváme rukou vpřed i vzad
Jde okolo houbař - pochod na místě
Chlapec kudrnatý - prsty naznačujeme kudrliny ve vlasech
Nevzal ani jednu - kroutíme hlavou a rukama
Byly jedovatý - leh na záda a nohy nahoru

Obrázek č. 10: Hádaly se houby

1. Há-da - ly se hou-by, há - da - ly se v le - se,
kte-rou z nich si hou-bař v ko - ší - ku od - ne - se.

MEZIHRA (DOHRA)

Zdroj: <https://cz.pinterest.com/pin/348043877432179830/>

PODZIMNÍ PÍSNIČKY

Prší, prší
Měla babka
Jedna, dva, tři, čtyři, pět, cos to Janku
Ovčáci, čtveráci
Vyletěl si pyšný drak – umělá písnička

Hlava, ramena – s ukazováním, nácvik částí těla, oblékán

11.1.2 Zima

PADÁ SNÍH

Padá sníh, padá sníh, - ze stoje do dřepu, prsty hýbeme jako padající sníh

Pojedeme na saních. - stojíme, hýbeme v kolenou, rukama se odrážíme

Pojedeme z kopce dolů, - pohupujeme se v kolenou

Zastavíme o stodolu, - ruce před sebe

Padá sníh, padá sníh, - ze stoje do dřepu, sníh

Pojedeme na saních. - stojíme a pohupujeme se v kolenou

Obrázek č. 11: Padá sníh

Zdroj: <https://cz.pinterest.com/pin/208010076517590316/>

SNĚŽÍ, FOUKÁ

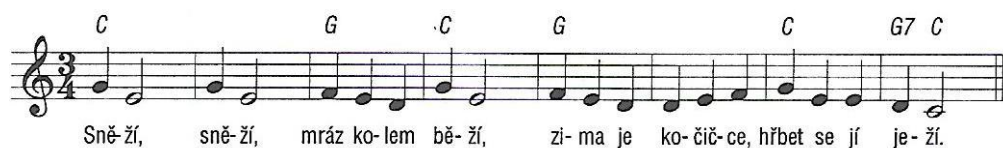
Sněží, sněží, mráz kolem běží, - děti se drží v kruhu za ruce a točíme se dokola na jednu stranu

zima je kočička, hřbet se jí ježí.

FOUKÁ, fouká, bílá je louka, - točíme se na druhou stranu

zima je pejskovi, ke kamnům kouká.

Obrázek č. 12: Sněží

ZIMA, ZIMA TU JE

Zima, zima tu je, snížek poletuje. - *pohupováním v kolenou jdeme*

Stromy, domy, stromy, domy, bíle zahaluje – opak. *do dřepu, prsty sněžíme*

Obrázek č. 13: Zima tu je

Zi-ma, zi-ma tu je, sní-žek po-le-tu-je,

MK

Zdroj: <https://cz.pinterest.com/pin/473933560767004342/>

ŘÍKÁNKA (vhodná na besídku, lze doprovodit pohybem)

Vánoční stromeček zavoněl v pokoji, maminka u stolu jablíčko rozkrojí.

A když ho rozkrojí, uvidí hvězdičku, která se schovala v červeném jablíčku.

JEDLIČKA

Roste, roste jedlička, loni byla maličká. - *vzpažit ruce, dřep*

Dlouhé větve protahuje, do mraků se natahuje. - *ruce vzpažit, vstát*

V pokoji, nám zavoní, až Vánoce zazvoní. - *prstem kmitat pod nosem, zvonek*

ANDÍLEK

Andílek si nebem letí, pozoruje hodné děti. - *křídla, dalekohled*

Kohopak to vidí z nebe? Vidí mě a vidí tebe. - *koho – otočíme ruce, ukazujeme*

Po oblacích poskakuje, stříbro kolem rozhazuje. - *hop, hop, rozhazujeme*

POSTAVIL JSEM SNĚHULÁKA

Postavil jsem sněhuláka na stráni, aby hlídal krajáč mléka k snídani.

R: Stojí tam jako pán a já musím hlídat sám, repetice

Postavil jsem sněhuláka na ledu, aby hlídal kousek masa k obědu.

R: Stojí tam jako pán a já musím hlídat sám, repetice

Postavil jsem sněhuláka u dveří, aby hlídal krajíc chleba k večeři.

R: Stojí tam jako pán a já musím hlídat sám, repetice

- *malujeme koule ve vzduchu shora dolů, nastavíme ruce a mírně se točíme do stran*

- *R: ruce v bok a pohupujeme se do stran*

SNĚHULÁČEK PANÁČEK

Sněhuláček panáček, na hlavě má plecháček. - *ukážeme tři koule, na hlavě hrnec*

Místo očí uhlíky, na kabátu knoflíky. - *ukazujeme*

Místo nosu mrkvičku, v ruce drží metličku.

ZIMNÍ PÍSNÍČKY:

Bude zima, bude mráz, Koleda, koleda Štěpáne

KOLEDY:

Dú Valaši, dú, Jak jsi krásné Jezulátko, Narodil se Kristus pán,
Půjdem spolu do Betléma, My tři králové, Veselé vánoční hody

11.1.3 Jaro

PETRKLÍČ

Táta včera na venku našel první sněženku.

Vedle petrklíč, zima už je pryč.

KRÁKORALA ČERNÁ VRÁNA

Krákorala černá vrána, krákorala na havrana, - *máváme křídýlky*

milý strýčku havrane, kdy už jaro nastane.? - *otáčíme se na kamaráda*

Ťukám, ťukám zobákem, abych probudila zem. - *prsty klapeme jako zobákem*

Ťukám, ťukám do sněhu, bez jídla a noclehu. - *ťukáme do podlahy*

Ťukej, ťukej, milé ráno, jaro přijde možná ráno. - *vyskočíme a oběhneme dokola*

Děti chodí v kruhu a reagují na pokyny:

Máme doma berana, můžu dupat nohama. - *dupy, dupy*

Máme doma ovci, můžu dupat, jak chci. - *ruce v bok a dupeme*
Tiše, tiše, ježek spí, kdo ho vzbudí, toho sní. - *dřep, položíme hlavu do dlaní*

MÁMA PERE

Máma pere, drum, drum, drum, - *stoj rozkročný, předklon,*
až se třese celý dům. *kývání rukama do stran*
Cachty, cachty, máchá prádlo, - *změna směru nahoru dolů*
Prádlo, které včera spadlo
s naší Kačkou do bláta, - *narovnat se, stoj*
když honila kořata. - *běh na místě*

V ZAHRADĚ NA HRUŠCE

V zahradě na hrušce se dává kos, - *běžíme dokola*
má černý kabátek a žlutý nos. - *zastavíme, zamáváme křídýlky*
V zahradě na střeše sedává čáp,
klape si zobákem, klap, klap, klap. - *chodíme čapími kroky*
- *klapeme rukama jako čáp*

Obrázek č. 14: V zahradě na hrušce

V ZAH - RA - DĚ NA HRUŠ - CE SE - DÁ - VÁ KOS,
MÁ ČER - NÝ KA - BÁ - TEK A ŽLU - TÝ NOS.

Zdroj: <https://cz.pinterest.com/pin/366480488420224640/>

BRAMBORA

Kutálí se ze dvora takhle velká brambora. - *koulet rukama, velké kolo*
Neviděla, neslyšela, že spadla na ni závora. - *zakrýt oči, zakrýt uši, mávat*
Kam koukáš, ty závoro? Na tebe ty bramboro! - *ukazovat na ostatní a na sebe*

KRÁSNÝ DEN

Dnes je krásný den, asi půjdu ven. - *chůze*

Slunce krásně hřeje, na všechny se směje. - *rozpažit, dělat paprsky*
Pak se schová za mráček, začne pěkný lijáček. - *běh*
Honem rychle pospíchám do bezpečí, do sucha. - *schovat se do klubička*
A když pršet přestane, všude mokro zůstane. - *zvednout hlavu*

VELIKONOCE

Doporučená koleda: HODY HODY DOPROVODY

Hody, hody, doprovody, dejte vejce malovaný. Nemáte-li malovaný, dejte aspoň bílý, slepička vám snese jiný. Za kamny v koutku, na vrbovém proutku, proutek se ohýbá, vajíčko kolíbá. Proutek se zláme, slepička z něj spadne. Vajíčko se odkoulí, do strejčkovy stodoly. Vajíčko křáp, slepička kdák. Paní mámo, máte mi ho dát.

KOLEDA PRO DÍVKY

Koleda pro dívky:

Kropenatá slepička snesla bílá vajíčka. Obarvím je, vymaluji, všechny chlapce podaruji.

KOLEDA PRO CHLAPCE

Upletl jsem pomlázku, je hezčí než z obrázku. Všechny holky, které znám, navštívím a vymrskám. Než mi dají vajíčko, vyplatím je maličko.

11.1.4 Léto

- děti v kroužku, aby na sebe dobře viděly

ŠEL ZAHRADNÍK DO ZAHRADY

Šel zahradník do zahrady s motykou, s motykou, - *pochod s motykou přes rameno*
vykopal tam rozmarýnu velikou, velikou. - *kopeme rýčem, ukážeme velikou*
Nebyla to rozmarýna, byl to křen, byl to křen, - *rukama ne, ne, rozmach, připažit*
Vyhodil ho zahradníček z okna ven, z okna ven. - *rukama míříme k oknu, hážeme*

Obrázek č. 15: Šel zahradník do zahrady

1. Šel za-hrad-ník do za-hra-dy s mo-ty-kou, s mo-ty-kou,
 vy - ko - pal tam roz-ma-rý - nu ve - li - kou, ve - li - kou.

Zdroj: Já písnička: zpěvník pro žáky základních škol. (1993). Music Cheb.

ŠLA NANYNKA DO ZELÍ

- Šla Nanynka do zelí, do zelí, do zelí, - *pochod na místě*
- natrhala lupení, lupeničko. - *ruce střídavě nahoru, dolů*
- Přišel na ni Pepíček, - *pochod na místě*
- Rozšlapal jí košíček - *střídavě předkopávat nohama*
- Ty, ty, ty, ty, ty, ty, - *vztyčit prst*
- Ty to budeš platiti. - *tleskáme*

Pokračujeme druhou sloku: Já to platit nebudu, radši se dám na vojnu.

Na vojnu se nedávej, truc rodičům nedělej.

Udělám, udělám, na vojnu se přece dám.

Obrázek č. 16: Šla Nanynka do zelí

Šla Na-nyn-ka do ze-lí, do ze-lí, do ze-lí, na-tr-ha-la lu-pe-ní,
 lu-pe-níč - ka. Při-šel za ní Pe-pí-ček, rozšla-pal jí ko-ší-ček,
 ty, ty, ty, ty, ty, ty, ty to bu-deš pla-ti-ti.

Zdroj: Šímanovský, Z., & Tichá, A. (2016). Lidové písničky a hry s nimi. Praha: Portál.

MYŠKA TANEČNICE

Měl jsem myšku tanečnici, tancovala po světnici, - *ruce v bok, taneček*
byla černá i bílá, každému se líbila.

Když jsem přišel ze dvorečka, tancovala do kolečka, - *chůze na místě, kolečko*
dupla nožkou tam a sem, mrskla fouskem pod nosem. - *nožkou dup, prstem fous*

Obrázek č. 17: Myška tanečnice

Zdroj: Kulhánková, E. (2008). *Písničky a říkadla s tancem*. Praha: Portál.

11.2 Dopravní prostředky

- děti se drží za ruce a jako had se vlní po třídě
- děti se chytí za ramena a jedeme jako vlak, ššš ššš hú hú cukr káva....
- děti jdou za sebou a točí rukama, kroutíme volantem, troubíme, houkáme,...

VLÁČEK

Jede vláček kolejíček, pěkně houká do zatáček.

Jede, jede pro děti, cestu zná už z paměti.

Jede vláček, jede vlak, děti rychle nasedat.

Pojedeme k babičce, k strýčkovi i k tetičce.

Pozor děti, stát! Rychle vysedat.

KOLOBĚŽKA , autor V. Gebhartová, Říkání pro radost

Jede, jede koloběžka, do kopečka to jde ztěžka.

Jedna noha musí pěšky šlapat vedle koloběžky.

Zato ale z kopce dolů vezou se už zase spolu.

Rovně a pak do zatáčky, až se nad tím mračí mráčky.

Ani se jim věřit nechce, že už nám to jde tak lehce.

Zdroj: *Dopravní prostředky a jejich zvuky - říkánky/básničky – pro děti (You Tube)*

VLAK – při oblékání

Do tunelu jede vlak, pomaličku tak a tak.
Kudy, kudy cestička, už je venku pěstička.
Kudy, kudy cestička, už je venku nožička.

BAGR

Co to na té stavbě je, bagr, co jámu bagruje.
Lopatu má velikou, dělá jámu hlubokou.

KOMBAJN

Kombajn seká obilí, hotový je za chvíli.
Seká, seká, seká rád, je to kamarád.

AUTO

Po silnici auto jede, bliká, troubí, motor přede.
Jede, jede z kopečka, točí se mu kolečka.

AUTOBUS

Jede, jede velký vůz, říkáme mu autobus.
Na zastávce zastaví, trubením nás pozdraví.

KOLO

Bez motoru na kole, budu brzy ve škole.
Do pedálů šlapu si, brýle, helmu vezmu si.

LETADLO

Na obloze čáry jsou, letadla je tvoří.
Kam nás ona zanesou, třeba v létě k moři.

LOŽ

Loď po vodě si plují, vlny s nimi pohupují.
Houpy tam a houpy zpět, prozkoumáme celý svět.

MOTORKA

Motorka má dvě kola, co se točí dokola.

Sedni na ni, ujížděj, zpátky se neohlížej.

VLAK

Po kolejích jede vlak, houká hú, hú, je to tak.

Vagónky si sebou veze, spoustu dětí rád on svezí.

SANITKA

Majáček je z dále vidět, houkání zas dobře slyšet.

Sanitce vždy přednost dej, chvíli stranou posečkej.

POLICEJNÍ AUTO

Policejní auto spěchá, semafor ho projet nechá.

Chtějí chytit zloděje, vězení mu prospěje.

TŘÍKOLKA

Malí kluci nebo holky, rádi sednou na tříkolky.

Z kopečka se rozjedou, za maminkou dojedou.

11.3 Zvířátka – 3 hry

1. ČÁRY MÁRY OMÁČKA, PODÍVEJME NA PTÁČKA! LETÍ, LETÍ, POLETUJE, PÍSNIČKU SI PROZPĚVUJE... (kterou děti vyberou)

2. ČÁRY MÁRY FUK – hýbeme prsty jako chobotnice chapadly

Čáry máry fuk, ať tu není kluk.

Ať tu nejsou holčičky, ať tu skáčou žabičky.

3. ČÁRY, MÁRY, POD KOČÁRY, AŽ JE TADY...

-točíme velká kola a říkáme zaklínadlo: Čáry máry ... (děti vyberou zvířátko, společně řekneme básničku nebo zazpíváme písničku, zároveň zvířátko pohybově ztvárníme)

- hodí se písničky Kočka leze dírou, Skákal pes, Běží liška k Táboru, Tancujte myši...

ŽÁBA

Žába skáče po blátě, koupíme jí na gatě.
Na jaký, na jaký, na zelený strakatý.
Žáby skáčou do vzduchu, líbí se jim na suchu.
Žáby skáčou do rybníka, líbí se jim, jak to stříká.

BLEŠKA

Skáče bleška po písku, hledá, kdo je na blízku.
Alík leží na břiše, hned má blešku v kožiše.
Pozor pejsku Alíku, umyj blešku v rybníku.

HAD

Had leze z díry, vystrkuje kníry.
Bába se ho lekla, na kolena klekla.
Ty se bábo nelekej, na kolena neklekej!
Já jsem přece hodný had,
Co má všechny děti rád!

MOTÝL

Poletuje motýl tiše, křídylka má jako z plyše.
Dosedne na kytičku, odpočívá chvíličku.
Pak poletí zase dál, jakoby se dětí bál.

BROUČEK

Brouček malý v trávě,
Převalil se právě.
Teď se zvednout nemůže,
Sám si děti pomůže!

MYŠKY (ztišovací)

Myšky chodí tuze tiše,
mají nožky jako z plyše.
Tiše myši ši ši ší,
ať vás nikdo neslyší.

SLON

Dupy, dupy, klapy, klapy,
takhle dupou sloní tlapy.
Když t nohy zadupou,
Třesou celou chalupou.

ČÁP

Klapy klap, klapy klap,
to je žab, klapy klap, to je žab.
- *vykračujeme čapími kroky,*
- *ruce klapou jako zobák*

- *chůze po špičkách, křídla*

- *dřep*

- *běh, křídla*

- *lezeme po čtyřech*

- *převalíme se na záda*

- *houpeme se na zádech*

- *vyhoupnout, vyskočit*

HOUSENKA

Housenka si v trávě leží,

- *leh na bříše*

Ona leží, i když běží.

- *převalování do stran*

Nožičky má na tělíčku,

- *leh na zádech, ukazujeme nohy*

Leze, leze na kytičku.

- *plazíme se po bříše*

MEDVĚD

Spustím na zem přední tlapy,

- *ohneme se, dlaně na zem*

Už si kráčím řapky, řapky.

- *kráčíme*

Křičí všichni: chudák dítě,

- *narovnáme se, natáhneme tlapy*

Změnilo se na medvíďe.

- *přenášíme váhu ze strany na stranu*

PAVOUČEK

Leze, leze paouček,

- *jako po žebříku*

Na hlavě má klobouček.

- *ukazujeme na hlavu shora*

A na nohou botičky, natahuje ručičky.

- *ukazujeme*

Jen co splete pavučinu, políčí si na svačinu.

- *motáme klubko, rozhlížíme se*

S velkou chutí pak dá si, komáří párky či klobásy!

- *hladíme břicho, natáhneme ruce*

BERUŠKA

Seděla beruška na lístečku,

- *spojíme dlaně jako list*

červený kabátek samou tečku.

- *pícháme na sebe jako tečky*

Přilétli motýlci, my tě známe,

- *máváme křídly*

my ti ty puntíky spočítáme.

- *prsty počítáme*

Lekla se beruška achych, achych,

- *chytíme hlavu do dlaní*

Až z toho lístečku spadla strachy.

- *dřepneme si*

Ještě že nebyla velká voda,

- *stoupáme a ukazujeme ne ne ne*

byla by berušky škoda, škoda.

- *ruce od těla a zpět*

KOČIČKA

Mňau, já jsem kočička, klíží se mi očička.

- *oči hladíme ukazováčky*

Vemte si mě do klína, tam se krásně usíná. - *dřep, sepnout dlaně pod hlavu*
Mňau, já jsem kocourek, vyběhnu si na dvorek. - *vyskočit, běh na místě*
Chutě, chutě za myší, ať nás nikdo neslyší. - *prstem pssst*

11.4 Muzikanti

– děti pochodují a hrají do rytmu na orffovy nástroje

ZAHRAJEM SI BUMTARATA

Zahrajem si bumtarata na buben i činely,
Pro kluky i pro děvčata, aby všichni slyšeli.
A ta píseň bumtarata, ta je silná velice,
Porazila dům i vrata, rozehnala slepice.

TLUČE BUBENÍČEK

Tluče bubeníček, tluče na buben, - *pochodujeme po místnosti nebo*
A svolává hochy: hoši, pojdte ven. *uděláme hada a suneme se třeba*
Ať je slunko nebo mraky, *do koupeln, nebo v sedě bubnujeme*
Zahrajem si na vojáky, *do stehů*
Hola hola hej, nikdo nemeškej!

SEDÍ LIŠKA POD DUBEM

Sedí liška pod dubem, - *turecký sed*
Má píšťalku a buben. - *ukazujeme hru na píšťalku, na buben*
Na píšťalku píská,
Na bubínek tříská.

Obrázek č. 18: *Sedí liška pod dubem*

Se - dí liš - ka pod du - bem, má piš - ťal - ku a bu - ben.
Na piš - ťal - ku pís - ká a na bu - ben třis - ká.

11.5 Říkadla

- vhodné podpořit přednes obrázky pro lepší představivost
- leporela s tvrdými stránkami

ZAVÍRÁNÍ LESA

Zavírám, zavírám les, aby sem nikdo nevlez, ani kočka, ani pes.

Vleze-li sem bába, ať z ní bude žába. Vleze-li sem dědek, ať je z něho dudek.

Vleze-li sem mládenec, ať je z něho mravenec.

BYL JEDEN DOMEČEK

Byl jeden domeček, v tom domečku stoleček, na stolečku mistička, v té mističce vodička, v té vodičce rybička. Kde je ta ryba? Kočka ji snědla. Kde je ta kočka? V lesy zaběhla. Kde jsou ty lesy? Na prach shořely. Kde je ten prach? Voda ho vzala. Kde je ta voda? Voli ji vypili. Kde jsou ti voli? Páni je snědli. Kde jsou ti páni? Na hřbitově zakopáni.

POVÍDÁNÍ POHÁDKY – počítáme na prstech

Povídám, povídám pohádku, že pes přeskočil hromádku.

Povídám, povídám druhou, že teče voda struhou.

Povídám, povídám třetí, že spaly na peci děti.

A když se vyspaly, po kusu chleba dostaly.

BUMTARATA

Bumtarata na vrata, máme čtyři kořata.

První mňouká, druhé přede, třetí spinkat nedovede.

A to čtvrté prská, ocáskem si mrská.

HOPSA HEJSA

Hopsa, hejsa, hopsa, hejsa, pojedeme do Brandejsa.

Hopsasá, hopsasá, děťátko se natřásá.

Přes potoky, přes hory, přes kameny, přes doly. Hop!

11.6 Cvičení jemné motoriky s říkánkou

STŘÍHÁNÍ - prsty naznačujeme šmykání, lze taky v lehu nohama - nůžky

Stříhat papír, to mě láká, vystřihnu si sněhuláka.

Vystřihnu si lyže, sáňky, začnu zimní radovánky.

ŠEL PAN UČITEL, za ním pan ředitel,

- ťukat prstíky po obvodu obličeje

Zaťukal, zazvonil, utřel boty, už tam byl.

- ťuk na čelo, prst na nos, knír a ťuk na rty

RUCE

Ruce, ruce, ručičky, máte pěkné prstíčky.

- třepeme prsty

Máte pěkné dlaně, zatleskáme na ně.

- tleskáme

MELEME KÁVU

- točíme rukama před sebou, zrnko vždy odhodíme pryč, můžeme počítat – první zrnko pryč, vždy zopakujeme text a druhé zrnko, atd.

- vhodné používat při čekání u stolu pro zabavení dětí

Meleme, meleme kávu, pro dědka a bábu.

Jedno zrnko pryč, už tam není nic.

Meleme, meleme mouku, v červeném klobouku.

Co namelem, to prodáme, my mlynáři nic nedáme.

11.7 V koupelně

BLIKÁNÍ

Bliky, bliky, blikáme, světlo ve tmě děláme.

- zavíráme a otvíráme dlaně

Když vůbec nic nevidíš, blikni, a tak rozsvítíš.

- zakryjeme oči, blik a blikáme

PRSTY

To jsou moje prsty, schovaly se v hrsti. - *hýbeme prsty a schováme do dlaně*
Spočítám je hned! 1, 2, 3, 4, 5. - *ukazujeme a počítáme*

PACI, PACI

Paci, paci, pacičky, to jsou ruce, ručičky. - *tleskáme*
To jsou prsty, to jsou dlaně, - *ukazujeme*
mýdlo s vodou patří na ně. - *naznačujeme mytí rukou*
A po mýdle dobré jídlo, - *zobeme z dlaně*
a po jídle zase mýdlo. - *mytí rukou*

11.8 U stolu

VAŘILA MYŠIČKA KAŠIČKU

Vařila myšička kašičku, po zeleném rendlíčku.
Tomu dala, tomu nic, tomu málo, tomu víc.
Ten nejmenší – hup do komůrky na homolky, tam se napapal.

ZVÍŘÁTKA – *ukazujeme a hýbeme prsty*

Brum, brum, medvěd bručí - *paleček*
Bzum, bzum, čmelák bzučí - *ukazováček*
Mňau, mňau, kočka mňouká - *prostředníček*
Hů, hů, sova houká - *prsten*
Mé, mé, koza mečí - *paleček*
Bé, bé, ovce bečí - *malíček*
Kvá, kvá, žába kváká - *ukazováček*
Krá, krá, vrána kráká - *prostředníček*
Hop, hop, jelen skáče - *prsteníček*
Uáá, udá, Barunka pláče - *malíček*

KOS – *ukazujeme*

Já jsem kos, ty jsi kos.
Já mám nos, ty máš nos.
Já mám sladkou, ty máš sladkou - *ukazujeme na pusinku*

Já mám hladkou, ty máš hladkou - *ukazujeme na tvář*
My se máme rádi, my jsme kamarádi - *obejmeme se, nebo spojíme prsty*

HRA S PRSTY

To je máma, to je táta, to je dědek, to je bába, to je vnouček, malý klouček.

Ten vaří, ten smaží, ten peče, ten říká: Dej mi kousek!

Ten odpoví: Matla – Matla – Matlafousek

11.9 Rozpočítadla

- **Jedna, dva, tři**, my jsme bratři. Který je to mezi námi, co si zalez do tý slámy? Ten, ten nebo ten, vyhodíme ho z kola ven! (Erben)

- U potoka roste kvítí, říkají mu **petrklíč**. Na koho to slovo padne, ten musí jít z kola pryč.

- **Jedna, dva, tři, čtyři, pět**, pod kovárnou roste květ. Dítě pláče, bude den, pojď synečku z kola ven.

- **Hrály dudy** u Pobudy, na bubínek bum, bum, bum, Na housličky tydli tum, basa bručí ryc, ryc, ryc, jdi ty Janku od nás pryč!

- **Kozo, kozo, rohatá**, utečem ti za vrata. Schováme se za stodolu, bude nám tam dobře spolu, budem si hrát celý den a ty musíš z kola ven!

- **Krokodýl**, krokodýl, troje boty prochodil, na čtvrté se nezmůže, všude bláto, kaluže, když jde koupit housky, musí chodit bosky, naříká si tuze, jaká je to chůze, svět ho mrzí, v očích má slzy, chytil rýmu, jde pro medicínu, kdo mu dá na boty? A to budeš zrovna ty! (Kainar)

- **Leze ježek** podle meze, boje se ledu, kmotra liška povídala, „Já tě převedu“. Není třeba voditi, však já umím choditi, však já je převedu“. (Erben)

- Kolo, kolo, sýra, a v něm samá díra. Kdo ty díry vyvrtal, ten udělal **ementál**. Kdo ho vrtal celý den, provrtá se z kola ven.

- **En ten týna**, mandolína, pojedeme do Kolína, housle, basa, trumpeta, pojedeme do světa!

- **En ten tyč**, Kadla, Madla pryč, spadla lžička do kafíčka, udělala žbluňk!

- **Ententýky**, dva špalíky, čert vyletěl z elektriky, bez klobouku bos, narazil si nos! Boule byla veliká, jako celá Afrika. Čerti pro něj plakali, hrobeček mu kopali. Ten nejmenší neplakal, protože se pokakal...to jsi ty!

- Šiška, liška, pampeliška, zabloudila v lese myška. Ten, ten, ten, vyhodí ji z kola ven!
- Leze, leze **brouček**, leze na klobouček. Pozdraví tě – dobrý den! A ty musíš z kola ven!
- **Plave mýdlo** po Vltavě, kdo ho chytí ten to je. Ten, ten, ten, ten musí z kola ven!
- **Hou, hou, krávy jdou**, nesou mlíko pod vodou a ta naše jalovička u božího kostelíčka – kostelíček hří, stodola se bří.

11.10 Písničky na matematickou pregramotnost

(pořadí + počty + paměť)

- ukazujeme dětem obrázky podle textu v písničce

- JÁ JSEM MUZIKANT: Housličky, Basa, Trumpeta, Bubínek

- KDYŽ JSEM JÁ SLOUŽIL: 1. Kuřátko, 2. Kachnička, 3. Husička, 4. Vepřík, 5. Telátko,
6. Kravička, 7. Voleček, 8. Botičky, 9. Děvčátko

- ČÍŽEČKU, ČÍŽEČKU: sejou mák, roste, kvete, lámou, melou, jedí
(pantomimicky znázorňujeme)

- PĚT LIŠTIČEK – říkánka, doprovázíme obrázky, které děti mohou připínat na tabuli

Pět lištiček přiskákalo, pět lištiček přichvátalo.

První v kamnech zatopila

- *polena, kamna,*

Druhá rendlík postavila

- *rendlík, mléko*

Třetí kaši uvařila

- *vařečka, krupice*

Čtvrtá cukrem posypala

- *cukřenka, kakao*

Pátá volá „Hošíčku, pojď jíst kašičku a nespál si hubičku!“

- *talíř, lžíce*

LIDOVÉ PÍSNIČKY

- Maličká su

- Cibulenka

- Na jaře

- Travička zelená

TANEC V KRUHU

- Kolo mlýnský

- Pásla ovečky

- Červený šátečku

- Vyletěla holubička

DĚTSKÁ KLASIKA

- Kočka leze dírou

- Pec nám spadla

- Skákal pes

- Prší, prší

11.11 Doporučená literatura

Noty – písničky - hry:

Kulháňková, E. (2006). Taneční hry s písničkami. Praha: Portál.

- hra a tanec pro radost, rozděleno podle věku, již pro děti od tří let

Kulháňková, E. (2008). *Písničky a říkadla s tancem*. Praha: Portál.

- najdeme zde náměty pro pohybovou výchovu dětí od tří do deseti let

Šímanovský, Z., & Tichá, A. (2016). *Lidové písničky a hry s nimi*. Praha: Portál.

- zpěvník lidových písní s náměty ke hrám

Tichá, A., & Raková, M. (2014). *Zpíváme a hraje si s nejmenšími*. Praha: Portál.

- Jednoduché písně, hry a náměty výtvarných činností podle ročních období, pro děti od narození do osmi let, přiloženo CD

Říkáanky pro pohybové ztvárnění

Vévodová, H., & Růžek, M. (2019). *Cvičení s říkáankou pro malé děti*. Brno: Edika.

- říkáanky s pohybovým ztvárněním, doplněné barevnými obrázky

Jelínková, H., & Faltová, V. (2013). *Obrázkové básničky*. Černošice: Naše kniha.

- místo rýmů obrázky, rozvíjí slovní zásobu a jazykový cit

Říkadla pro rozvoj řeči

Frančíková, R. (2009). *Říkadla pro nejmenší*. Praha: Jupiter.

- známé i neznámé vtipné říkáanky doplněné obrázky

Šplíchal, A., & Huml, L. (2001). *Nauč mě mluvit*. Praha: Axióma.

- abeceda s obrázky, části těla, oblékání, říkadla, krátké pohádky

Jelínková, H., & Faltová, V. (2011). *Kouzelná abeceda*. Praha: Axióma.

- veselé říkáanky na dané písmenko, přiloženo pexeso

Říkadla na hbitý jazyk

Kábele, F., & Vimr, L. (2015). *Brousek pro tvůj jazýček*. Praha: Albatros.

- trénink výslovnosti s hláskami, rozcvičky jazyka s říkáankami

Pospíšilová, Z., & Študlarová, Z.(2018). Logohrátky. Praha: Bambook.

- interaktivní kniha, cvičení výslovnosti s říkánkami a barevnými obrázky

ZÁVĚR

Cílem mé bakalářské práce bylo upozornit na vliv hudby, zpěvu a hudebně pohybových říkánek na vývoj dvouletého dítěte. Naplánovala, realizovala a vyhodnotila jsem rozcvičku pro dvouleté děti. Dále jsem jako inspiraci vytvořila metodický zásobník jednoduchých říkánek pro tuto věkovou skupinu. Jednotlivé cviky jsou rozděleny na čtyři části. První obsahuje říkánky, které ústí v rychlý dynamický běh. Druhá část s názvem protahovací cvičení je složena z pohybových říkánek k procvičení celého těla. Tato část obsahuje i jednoduché cviky jógy z knihy Hanky Luhanové Lali cvičí jógu. Ve třetí části s názvem prosociální cvičení jsou říkánky určené ke cvičení ve dvojicích nebo v kruhu. Poslední čtvrtá část obsahuje hry pro odreagování a zábavu dětí. Druhá část metodických materiálů obsahuje básničky, které jsou řazeny podle ročních období. V části Zima jsou říkánky pro Vánoce, v části Jaro říkánky na Velikonoce. Součástí této metodiky je rovněž zásobník říkánek podle témat, která se ve školkách často opakují ve vzdělávacích celcích – dopravní prostředky, zvířátka, muzikanti. Rozvoj kognitivních funkcí – paměti, představivosti a fantazie podpoří říkadla. Následují hry vhodné pro dvouleté děti a také jednoduchá rozpočítadla, jejichž zvukomalebnost mají děti rády. Závěr metodického zásobníku patří písním, převážně lidovým. Inspirativní zásobník lze kombinovat tak, aby výběr činností obsahoval rušnou část, kterou zahřejeme organismus, průpravnou část s přirozenými cviky (skoky, poskoky), některé prvky jógy na protažení a uvolnění a hru s jednoduchými pravidly pro pobavení a odreagování.

V praxi, během pěti let, kdy pracuji s dvouletými dětmi, jsem si ověřila, že říkánky, hudba, zpěv a pohyb mají nesporně velký vliv na všestranný rozvoj dětí už od nejmladšího věku. Čím dříve se začne, tím lépe. Zvukomalebné rýmy říkánek a básniček učí děti citu pro jazyk, rozvíjí slovní zásobu a jsou dobrým podnětem pro nastartování řeči. Rodiče už po dvou měsících docházky dětí do jeslí si všímají, jak se jejich dítě zlepšilo a doma předvádí to, co se ve školce naučilo. Veliký úspěch u dětí mají generacemi prověřené a osvědčené lidové písničky. Jednoduché a srozumitelné texty propojené s hudbou probouzí v dětech smysl pro rytmus, melodii, pro krásu a cit. Dítě

má přirozenou potřebu hudbu aktivně prožívat a projevovat. Děti se potřebují neustále hýbat, prožívat všemi smysly, objevovat a experimentovat. Hudebně pohybové činnosti jim toto umožňují. Spojení hudby s pohybem podporuje a zlepšuje rozvoj motorických dovedností dítěte. Vždy poznám, když si doma rodiče s dětmi zpívají. Bohužel, takových dětí je dnes málo. Důležitá je nepochybně i pravidelnost a opravdové zaujetí učitelů. Do cvičení dávám hodně energie a elánu, záměrně přeháním, kulím oči, vydávám všelijaké zvuky, přehnaně gestikuluji a stále nabízím nové podněty. Děti se mi odvděčují zájmem a pozorností, cvičí s radostným nábojem a hravostí jim vlastní. Někdy je těžké jim stačit. Všechny aktivity komentuji, za běhu zpívám, lezu po kolenou, což je dost náročné. Občas mám problém vše udýchat. Děti mě napodobují, a když přestanu, skončí taky. To mne nutí se udržovat v dobré fyzické kondici, abych jim stále stačila.

SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

- Allen, K., E. & Marotz, L., R. (2002). *Přehled vývoje dítěte od prenatálního období do 8 let*. Praha: Portál.
- Bednářová, J., & Šmardová, V. (2015). *Diagnostika dítěte předškolního věku: co by dítě mělo umět ve věku od 3 do 6 let* (s. 28, s. 40). Brno: Edika.
- Dvořáková, H. (2011). *Pohybem a hrou rozvíjíme osobnost dítěte: tělesná výchova ve vzdělávacím programu mateřské školy*. Praha: Portál.
- Erikson, E., H. (1963). *Childhood and society*. New York: Norton.
- Hornáková, K., Kapalková, S., & Mikulajová, M. (2009). *Jak mluvit s dětmi od narození do tří let*. Praha: Portál.
- Kaslová, M. (2010). *Předmatické činnosti v předškolním vzdělávání*. Praha: Raabe.
- Kodejška, M. (1991). *Hudební výchova dětí předškolního věku II. Hudební prostředí v rodině a mateřské škole*. Praha: Karolinum.
- König, K. (2020). *První tři roky dítěte: osvojení si vzpřímené chůze, osvojení si mateřské řeči, procitnutí myšlení* (s. 69). Lelekovice: Franesa.
- Koťátková, S. (2008). *Dítě a mateřská škola* (s. 105). Praha: Grada.
- Kropáčková, J., & Splavcová, H. (2017). *Dvouleté děti v předškolním vzdělávání: od jara do léta* (s. 107). Praha: Raabe.
- Kropáčková, J. & Splavcová, H. (2016). *Dvouleté děti v předškolním vzdělávání: od podzimu do zimy*. Praha: Raabe.
- Kulhánková, E. (2010). *Hudebně pohybová výchova: metodická příručka pro hudební výchovu ve škole*. Praha: Portál.
- Lazzari, S. (2013). *Vývoj dítěte v 1. – 3. roce*. Praha: Grada.
- Langmeier, J., & Krejčířová, D. (2006). *Vývojová psychologie* (s. 80). Praha: Grada.
- Lisá, L., & Kňourková, M. (1986). *Vývoj dítěte a jeho úskalí* (s. 122). Praha: Avicenum.
- Luhanová, H. (2014). *Lali cvičí jógu*. Praha: Lali jóga.
- Matějček, Z. (2005). *Prvních 6 let ve vývoji a výchově dítěte: normy a vývojové milníky z pohledu psychologa: základní životní potřeby dítěte: Dítě a lidský svět*. Praha: Grada.
- Matějček, Z., & Pokorná, M. (1995). *Radosti a strasti: kojenci a batolata*. Jinočany: H & H.
- Matějček, Z., Pokorná, M., & Karger, P. (2016). *Rodičům na nejhezčí cestu*. Praha: Portál.

Miklánková, L., & Bednářová, H. (2010). *Písnička si hraje s námi*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci.

Mišurcová, V., & Severová, M. (1997). *Děti, hra a umění* (s. 112). Praha: ISV.

Podrobný informační materiál ke vzdělávání dětí od 2 do 3 let: Informační materiál ke vzdělávání dětí od 2 do 3 let. *Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy: Informační materiál ke vzdělávání dětí od 2 do 3 let* [online]. Praha, 2016, 2018. [cit. 2021-02-01]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/vzdelavani/predskolni-vzdelavani/podrobny-informacni-material-ke-vzdelavani-deti-od-2-do-3-let>

Říčan, P. (2013). *S dětmi chytře a moudře: psychologie výchovy pro rodiče a prarodiče*. Praha: Portál.

Splavcová, H., & Kropáčková, J. (2016). *Vzdělávání dětí od dvou let v MŠ*. Praha: Portál.

Spock, B. (2013). *The common sense book of baby and child care*. Ishi Press.

Šulová, L. (2004). *Raný psychický vývoj dítěte* (s. 60). Praha: Karolinum.

Vágnerová, M. (2012). *Vývojová psychologie: dětství a dospívání* (s. 140). Praha: Karolinum.

ONLINE ZDROJE:

Uklízeč říkánka: <http://msmesice.cz/nase-pisnicky-basnicky-a461>

Svolávací říkánka: <http://pohyb-detem.cz/basnicky>

Přivítací říkánka: lidové podání, Ivana Suchá

<http://www.sikovny-cvrcek.cz/rikanky-s-ukazovanim-a-pohybem>

<https://www.youtube.com/watch?v=LzAEPzhdc8>

<https://www.msmt.cz/vzdelavani/predskolni-vzdelavani/ramcovy-vzdelavaci-program-pro-predskolni-vzdelavani-od-1-1>

<https://pripravy.estranky.cz/clanky/prvni-trida/rikanky-a-basnicky.html>

<https://plavani.estranky.cz/clanky/rikanky.html>

https://wiki.rvp.cz/Kabinet/Ucebni_texty/%C5%98%C3%ADkanky/Rozpo%C4%8D%C3%ADtadla

<https://www.youtube.com/watch?v=Drbv9hvWtNk>

<http://www.jaro-inspirace.estranky.cz/clanky/...basnicky-pro-deti.../...basnicky-o-zviratkach....html>

<https://www.google.com/search?client=avast&q=noty+k+p%C3%ADsni%C4%8Dk%C3%A1m>

<http://www.mskohoutova.cz/Docs/Vyletel-si-pysny-drak.pdf>

<http://www.mskohoutova.cz/Docs/Vyletel-si-pysny-drak.pdf>

ZDROJE OBRÁZKŮ

Obrázek č. 1, 3, 4, 7, 9, 12

Kulhánková, E. (2006). Taneční hry s písničkami: od 4 let do 9 let. Praha: Portál.

Obrázek č. 17, 18

Kulhánková, E. (2008). Písničky a říkadla s tancem: náměty pro pohybovou výchovu dětí od 3 do 10 let. Praha: Portál.

Obrázek č. 2, 5, 6, 16

Šimanovský, Z., & Tichá, A. (2016). Lidové písničky a hry s nimi. Praha: Portál.

Obrázek č. 15

Já písnička: zpěvník pro žáky základních škol. (1993). Music Cheb.

Obrázek č. 8

<https://www.raj-not.cz/kytara-pro-kazdeho-1-jiri-horacek-1305/>

Obrázek č. 10

<https://cz.pinterest.com/pin/348043877432179830/>

Obrázek č. 11

<https://cz.pinterest.com/pin/208010076517590316/>

Obrázek č. 13

<https://cz.pinterest.com/pin/473933560767004342/>

Obrázek č. 14

<https://cz.pinterest.com/pin/366480488420224640/>